№ 160 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 21 ՅՈՒԼԻՍԻ

ԲԱՑԱՐԱՑԱԿԱՆ ՀԱՍՑԵ

Տարեկան . . . . . 10 ռուբ.
Կէս տարին . . . . . 6 ռուբ.
Եռամսեան . . . . . 1 ռուբ.

ԱՐՏԱՔՈՒՍԱՑԱԾ ՀԱՍՑԵ

Տարեկան . . . . . 12 ռուբ.
Կէս տարին . . . . . 7 ռուբ.

Բաժանորդագրութիւնը ընդունուում է իւրաքանչիւր ամսի սկզբից, և պէտք վերջանայ անպատճառ յիսուսաց տրեկ ամսի վերջին.

Օգոստոսի մէկից մինչեւ տարւայ վերջը արժէ 5 ռուբլի.

ԱՌԱՆՁԻՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐ. և ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹ. ՉԻ ԸՆԴՈՒՆԻՈՒՄ

Չէ փոխուում համար պէտք է ուղարկել 20 ԿՈՊԵԿ (կարելի է և կտրոնով) և նիւթն նշանակել, ուստեղ որ տիրումները կը ծառայեն.

ԱՆՀՕՏԻՍԱՆ.

Գրք.-5689

ՀՈՐԻԶՈՆ

ՀԱՄԱՐԱԿԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՅՈՒԼԻՍԻ № 160

ԱՌԱՆՁԻՆ №-Ը ԱՄԵՆ ՏԵՂ, 6 ԿՈՊ.- Կ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՆ ԸՆԴՈՒՆԻՈՒՄ ԵՆ ԱՄԵՆ ԼԵՁՈՒՎ.—1-ին երեսի վրայ տողին (պետիտ) 15 կոպ., Կովկասից դուրս՝ 20 կոպ., 4-ըդ երես 10 կոպ., Կովկասից դուրս՝ 15 կոպ.։

ԱՊԱՌԻԿ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՉԵՆ ԸՆԴՈՒՆԻՈՒՄ

Խմբագրութիւնը բաց է 8—2 ժամը, գրասենեակը 9—2 ժ. ցերեկ. և 6—8 ժ. երեկ.։

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԽՄԲԱԳՐԻ ՄՕՏ ժ. 2-ից մինչև 3-ը

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ. Редакція газеты „Горизонъ", Сололаская ул., № 6, кв. 1, Телеф. № 15—57
կամ Tiflis (Russie, Caucase), Redaction „Horison".

1/33 -60

ՕՐԻԱՅ ԿԱՐԵՒՈՐ ԱՆՑՔԵՐԸ

Ռուսաց արեւմեան ճակատում Ստոխոդ գետի վրայ ռուսաց զօրքերը յետ են շպրտել Թշնամուն և առաջ անցել։ Կռիւը շարունակւում է։ Կովելի և Լուցկի ուղղութեամբ յետ են շպրտուած Թշնամու հակայարձակումները։ Ռուսներն անցել են Տերոպեց գետից և ամրացել այնտեղ։ Վերցուած են 1,000-ից աւելի գերիներ։

Կովկասեան ճակատում ռուսները նորից առաջ են անցել Սըւազի ուղղութեամբ։ Մոսուլի ուղղութեամբ ռուսները հետապնդում են Թիւրքերին։

Ֆրանսիական ճակատում նշանաւոր ոչինչ չի պատահել։

Իտալական ճակատում յետ են մղուած աւստրիական յարձակումները։

Գերմանական «ցեպելինները» արշաւանք են գործել Անգլիայի վրայ։

Գեկինում բացուած է մինական պարլամենտը։ Նոր նախագահը երդում է տուել հաւատարիմ մնալու հանրապետութեանը։

ԱՍՏԱՆՈՒՄ ԱՌԱՋԻՆ ՆՈՐ

ԵՂԲ. ԵՖԻՄՈՎՆԵՐԻ ՑԻՐԿԸ

Միքայէլեան պրոպ., Մուղտայիդի մօտ, սեփական. ամարային շէնք։ Շէնքը ծածկուած է արտասահմանեան անթափանց բրեզենտով։

այսօր, հինգշաբթի, յուլիսի 21-ին մեծ ՆՈՆ-ԳԼԻՍ ՈՒԼՏՐԱ ներկայացում, մասնակցութեամբ ցիրկի լաւագոյն ոյժերի։

Կը մասնակցեն նաև յայտնի բելգիացիներ

5 ═══ ԿԼԻԿԵՏ ═══ 5

Օգոյին էկվիլիբր ԼՈԳԵՆ-ԴԷ ԼՈԳ, կը մասնակցէ այսօր ամբողջ խումբը։ այսօր վճռական ըմբշամարտներ։ 1 զոյգ. վճռական՝ մինչև հետևանք ստացելը։ երկու պրեմիէր-չեմպիոններ Վ. ՅԷԶՅԻՆ—ԲԻԼ. 2 զոյգ. վիճելի ըմբշամարտ առանց սահմանափակելու ժամանակը մինչև հետևանք ստացուելը ՋԱԳԱՐՈՅՆՈ—ՍԱՔԱՏԻ. 3 զ. Ալիկ—Ա. Զ., 4 զ. Եագուար—Դէ-Վրասաց։

97 1—1 Արքիսարիստ Ա. Ս. Կելցև

ՀԱՅ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐԻՆ

Այսու յայտնւում է ի գիտութիւն հայ փախստականների, որ Թիֆլիսում այլևս ոչ ոքի չի տրուում պետական նպաստ։

Այն փախստականները, որոնք կամենում են ստանալ պետական նպաստ, նպատակ, անկողին, ճերմակեղէն և զգեստ՝ կարող են դիմել Լոռու գաւառի ժամանակն նախկին գիւղը՝ Շուլաւերի շրջակայքում։

Գնացողներին կը տրուին յատուկ վագոն և երկաթուղու կայարանից էլ մինչև գիւղը, որ 27 վերստ է, սայլեր։

Քաղաքային կենտր. Կոմիտէի նախագահի պաշտօնակատար՝

Տ. Նազարեան

46 3—3

Երևանի Գայիանեան Օրիորդաց Սիջնակարգ Դպրոցին հարկաւոր են բարձրագոյն ցենզով և հմուտ

ՏԵՍՈՒՉ, 12 դասով, ուսման կը 1,800 ռուբլի և

ՈՒՍՈՒՑԻՉ-ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀԻՆԵՐ, Հայոց լեզուի և գրականութ. 21 դասի, ռուսաց լեզուի և գրականութ. 16 դասի, հայոց պատմութ. 4 դասի, ռուսաց պատմութ. 4 դասի, ընդհանուր պատմութ. 9 դասի, Ռուսաստանի աշխարհագրութ. 2 դասի, թուաբանութ. 13 դասի, երկրաչափութ. 6 դասի, հանրահաշուի 6 դասի, ֆիզիկայի 4 դասի և հոգեբանութ. և մանկավարժութ. 4 դասի։

Ուսուցիչը կարող է ունենալ մինչև 26 դաս։ Դասագին է 60 ռուբ.։

Ուսուցիչները պէտք է դիմեն Հոգաբարձութեան մինչև յուլիսի 25-ը, յայտնելով իրենց ուսումնական ցենզը, անցեալ գործունէութիւնը, ընտրած առարկաները, դասերի թիւը և հասցէները։ 1043 3—3

Տեղափոխելով արտասահմանից

ԲԺԻՇԿ

ԹԱՐԲԱՋԵԱՆԸ

տիկին ասսիստենտ Բերլինի հանրապետական կլինիկաների,

ընդունում է կանանց հիւանդութիւնների մասնաւորապէս կանանց սեռական օրգանների և նրանց հիւանդութիւնների, ընդունում է ամենայն օր, երեկ. ժամը 5-ից մինչև 7, Հասցէ. Верійскій спускъ, домъ Мелрикъ-Казарьяна, кв. 19. Հեռ. 2—96. 50—14

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Գ. Գ.

ԵՂԻԱԲԵԱՆՑ

Դեն կանանց հիւանդութիւնների ընդունելութիւնը, ծննդաբերութիւն, Թարգի, ԹԱՐԱԼԱՑԻ, սեղմելութիւն նաև ՅՈՒՐԻՐԿՈՒՍՈՒՆՆԵՐ. Բոլորովին, որպէս և ուրիշ օրգանների քիմիական և լուսաբանական լուսաւորութեամբ ՍՈՒՆ ՐԵՆՏԳԵՆԻ ճառագայթներով։ Ամեն օր 9—1 ժ. բացի կիրակի օրերից։ Սարգսովակայա № 25, հեռ. 7—92. 25—16

ԲԺԻՇԿ

Բ. Գ. ՆԱՐԻՄԱՆՈՎ

Վեներական, կաւի, սիֆիլիս և ճրագնիսեանների։ Բուժուում «606» և «914» պրեպարատներով։ Հիւանդների ընդունելութիւնը ամեն օր, երեկ. ժ. 6-ից մինչև 8-ը։ Մեքսայէլեան փող., № 23. Հեռախօս 23-17. 1020 100—23

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՈԼՈՒՄ

ԲԺԻՇԿ

ՎՈՒԱՄՇԱՊՈՒՀ ԱՐԻՍՏԱԿԷՍԵԱՆ

ՏԻՐՈՍԵԱՆ

Ներքին և կանանց հիւանդութիւնների։ Հիւանդներին ընդունում է առաւօտեան ժամը 8-ից մինչև 9-ը, երեկոյեան ժամը 6-ից մինչև 7-ը։ Միխայլովսկայա փող., տուն Դրամբեանի։ 553 50—35

ԲԺԻՇԿ

Յ. ՄԵԼԻՔ-ՆՈՒԲԱՐԵԱՆ

Ներքին և երեխաց հիւանդութիւն, առանձնապէս կրծքի, թոքերի և սրտի հիւանդութիւններ։

Ընդունելութիւնը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից, երեկ. 5—7 ժ.։

Սերգիևսկ. փ., № 1, հեռախօս 16—69. 25—22

858

ԱՅԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ ԵՒ ԼԱԲՈՐԱՏՈՐԻԱ

ԿԵՕՆՃԵԱՆ ՅՈՒՍԻՆՆԵՐԻ

Գլամբ. ոսկուց, արծաթից, ֆաբֆորից. ատամի հեռ. առանց ցաւի։ Արհեստական ատամներ ոսկուց (առանց քիմքի) և կաուչուկից՝ կատարելագործուած մեթոդով։

Ընդուն. 10—2-ը ցեր., 4—7 երեկ.։ Լերմոնտովսկայա փող. № 1, մուտքը պերէուլկից։ 936 100—96

ԵՍՍԵՆՏՈՒԿԻ ԲԺԻՇԿ

Յ. ՓԵՐԻԽԱՆԵԱՆԸ

Ասսիստենտ Խարկովի համալսարանի ներքին հիւանդութիւնների կլինիկայի և լաբորատորիայի, մասնագէտ ներքին և նեարդային հիւանդութիւնների, ընդունում է ամենայն օր, առաւ. 8—1 ժամը և երեկ. 5—7 ժամը։ Санаторія „Вѣра", Кисловодская ул. 847 20—13

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Մ. Յ. ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ

Նախ. օրդ. Մոսկուայի համալսարանի և Բերլինի համալս. պրոֆեսոր Պոսների ասիստենտ։ Նախկին տարիների նման մայիսի 1-ից կընդունի հիւանդներին, Կովկ. հանք. Ջրերում՝ Պեատիգորսկում։ Հասցէն՝ Դիմարեանսկայա փողոց, սեփական տուն, № 6, տելեֆոն № 106։ 924 50—37

Ամբողջապէս հայոց գրքոյներում պաշտօնավարել ցանկացողները անձամբ կարող են բանակցել նոյն գրքոյների տեսուչ Մ. Զառաֆեանի հետ։ Երևանեան հրապարակ, Վաճառականական բանկ, Արժանակ Յովհաննիսեանի տանը։ 998 3—1

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Ամբողջին շէնք

Ռուսական օպերետ

Հինգշաբթի, յուլիսի 21-ին

Բենեֆիս արտիստ և ռեժիսոր Ֆ. Ա. ԵՐՄԱԿԻՆ

կը ներկայացնէ

I

Ուրախ օպերետ ԽԵՂՁ ՈՂԽԱՐՆԵՐ

3 գործ., քարտ. Դուբրովի։

II

ԲԱՑՍԻՐՏ ԿԱԲԱՐԷ

Արտիստը հասարակութեան մէջ.

կը կատարեն արիաներ, ռոմանսներ, դուէտներ և իմիտացիաներ։

Գ. Դեմիրճիեի կոնֆերանսները.

ԱՆՁՈՒԳԱԿԱՆ ՍԵՐԱՖԻՆԱՆ կը կատարէ ամբողջ խումբը։

Ով ուրախ է, թող գայ և դիտի։

Դիրիժորներ՝ պ.պ. Գալէն, Գ. Ի. Միրզոյեան Ռեժիսոր՝ Ֆ. Ա. Երմակ

Տոմսակները 80 կ.—1 ռ. 90 կ.։ Սկիզբը է 8½ ժ. երեկ.

Հիւրերը անդամների երաշխաւորութեամբ վճարում են մուտքի համար ուղամարդիկ 60 կոպ., կանայք և ուսանողները 30-ական կ.։ 984 1—1

ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՆՈՐ ԴԱՐԱԳԼՈՒԽԸ

Ասիան ու Եւրոպան կամ, ուրիշ խօսքով, Արեւելքն ու Արեւմուտքը լոկ աշխարհագրական տերմիններ չեն, այլ և տարբեր քաղաքակրթութիւններ ու աշխարհայեացքներ։ Հազարաւոր տարիների ընթացքում էդ աշխարհներից ամեն մէնը հանդէս է բերել իր էս կամ էն գերազանց ոյժը՝ իրրև իրեն ներկայացուցչութիւնը մէսի հանդէպ։ Եւրոպա կամ Արեւմուտք ասելով մի ժամանակ Յունաստան են հասկացել, նրանից յետոյ Հռոմ և կամ Բիւզանդիա, ինչպէս որ Ասիա, և յատկապէս Արեւմտեան Ասիա կամ Արեւելք՝ երբեմն Բաբիլոն կը նշանակէր, երբեմն Ասորեստան, երբեմն՝ Պարսկաստան և երբեմն արաբական խալիֆայութիւն։

Եւ մինչդեռ քրիստոնեայ արեւմուտքի ժողովուրդները ժամանակի ընթացքում վեր են կենում հեգեմոնիայի դէմ ու ձգտում են հաւասարակշռութեան, մէս կողմը իսլամական արեւելքը արաբական գերիշխանութիւնից յետոյ ընկնում է Թիւրքի գերիշխանութեան տակ և XIV դարից սկսած Թիւրքիան հանդիսանում է արեւելքի ներկայացուցչութիւնը արեւմուտքի հանդէպ մինչև էսօր։

Եւ Բաբելոնից, Ասորեստանից, Պարսկաստանից ու արաբական իշխանութիւնից յետոյ Արեւելքը երբէք չէր ունեցել էսքան վայրենի, էսքան անկուլտուր ու անարժան մի ներկայացուցչութիւն։ Մինչև Թիւրքական գերիշխանութիւնը՝ Արեւելքը, որ կրօնները էր տուել աշխարհին, փիլիսոփայական սիստեմներ, շատ մեծ բանաստեղծներ ու գիտութիւններ՝ մեծ էլ յարգ ու հմայք ունէր և միշտ կենդանի ապրում էր աւանդական խօսքը թէ՝ Արեւելքից է լոյսը։ Թիւրքական գերիշխանութիւնից յետոյ Արեւելքը և խաւարն ու բարբարոսութիւնը դարձան հոմանիշ հասկացողութիւններ։

Նա ոչ միայն ինքը չստեղծագործեց ու ոչ մի հանճարեղ բան չտուց աշխարհին, այլև դրսից չընդունեց ոչինչ և չմշակեց։ Միշտ մեաց սուրը ձեռքին աւերող։ Եւ եթէ արգելենք նրբան խլամ ընդհանուր անուն տակ զարգացուելու պարսիկ, արաբ կամ հնդիկ հանճարների անուններով՝ կը մնայ մէջ տեղը կանգնած իրենամաղական մերկութեամբ՝ ձեռքին միշտ արիւնոտ սուրը։

Եւ ահա էդ արիւնոտ սրով նա ժողովուրդներին, խորտակեց նրանց հին ու փառաւոր կուլտուրաները և՝ վերջին մահացու հարուածը տալով բիւզանդական Պալէոլոգներին՝ էդ սպանիչ սուրը մեռցնց Եւրոպայի սիրտը։

Զորս հարիւր տարի շարունակ գրոհ աւեց Եւրոպայի դարպասների վրայ, որ խորտակի ու ներս խուժի՝ սպանելու արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը, աւերելու բարեշէն քաղաքները, աւարելու դարերով դիզած բարիքները, իր ձիանների սմբակների տակ տրորելու հումանիզմն ու վերածնութիւնը, կոտորելու Ռուբլէին ու Տասսոին, Շեքսպիրին ու Սերւանտէսին, Ռուբէնսին ու Ռաֆայէլին, Կոպերնիկին ու Գալիլէյին, Կոլումբոսին ու Գուտենբերգին և նմաններին։

Զորս հարիւր տարի Արեւելեան Եւրոպան ահով ու սարսափով դիմագրաւեց նրա դժոխային տրշաւին, մինչև որ XVII դարում, Վիեննայի պատերի տակ, վերջնականապէս կոտրեց նրա առաջ անցնելու յոյսը։

Այնուհետև կռիւն իրեն վրայ առաւ նոր զօրացող Ռուսաստանը, որ երեք հարիւր տարի է՝ անհաշտ ու անդադար պատերազմ է վարում էդ դաժան ու խաւար ուժի դէմ՝ հետզհետէ կը բարաւելով ու կրճատելով նրա լայնածաւալ տէրութեան սահմանները և էսօր էլ, ահա, տալիս է վերջին հարուածը։

Մեծ է Ռուսաստանի էս ծառայութիւնը քաղաքակիրթ աշխարհի առաջ, և երբէք նրա կառավարութեան յօրի կողմերը չպէտք է արգելեն տեսնելու էս մեծ գործը, որի յաջող աւարտումը համաշխարհային ոգն է քաղաքակրթութեան համար։

Տեն է մանաւանդ էն ազգերի հաւատը, որոնք դարերով կրել են Թիւրքի անտանելի լուծը և դարերով լալիս են իրենց անվերջ կորուստները նրա ձեռքից։

Եւ ահա էսօր նա՝ ռուսական հզօր բանակի առջև պարտուած ու ջարդուած, հարիւր հազարաւոր անմեղ մանուկների, ազատարդկանց ու կանանց արիւնով արիւնոտ իր սուրը ձգելով յաղթողին՝ տեղի է տալիս դէպի իր հին բունը, դէպի Անգորայի հովիտները, որտեղից դարեր առաջ սկսեց իր քատեանի ասպատակութիւնը աշխարհի վրայ։

Արդէն անցաւ Վերին Եփրատից դէնը, և հեռագիրն աշխարհին ասեցուց է, թէ Մեծ Հայաստանը վերջնականապէս ազատուած է Թիւրքական տիրապետութիւնից։ Վերջին գոնն էլ՝ յաղթուած ու ծեւուած՝ արդէն ազատուած է նրա ճանկերից։

Պատմական ինչ հոյակապ աւետիս։ Բացուում են Արեւելքի ոսկի դռները ազատ ժողովուրդների, լուսաւորութեան ու քաղաքակրթութեան համար և սկսւում է մի նոր դարագլուխ Արեւելքի պատմութեան մէջ։

Յովհ. Թումանեան

ՊԱՌԱՒԱԿԱՆ ԲԱՄԲԱՍԱՆՔ

Քանի ամիս է ահա, «Հորիզոնի» մէջ քննում են թէ ինչից է, որ հայոց գրականութիւնը ոչ միայն չէ առաջադիմում, այլ գնալով յետ է մնում, ազքատանում է։ Հին ցաւ։ Պատճառներ շատ գտան, բայց մէկը, կարեւոր, մոռացան։ Այդ՝ մարի աղքատութիւնն է։

Գրականութիւնը, մանաւանդ մեզանում, թշնամիներ շատ ունի, բայց մարի աղքատութիւնը ամենակատաղիներից մէկն է։ Այդ այն է, որ սպանում է գրականութիւնը։ Մտեղծեցէք թէկուզ ամենազեղեցիկ պայմաններ, գրականութիւնը, ինչպէս ասում են, նոյնիսկ դարլու փլաւով կերակրեցէք։ Բայց իրը գրականութեան մարդկանց մատաւոր աղքատութիւն է պատահել, ինչ կարելի է այդտեղ սպասել բացի մեռելութիւնից ու խեղճութիւնից։

Խօսքս ապացուցելու համար ցոյց եմ տալիս պ. Դեբենիկ Դեմիրճեանի յօդուածը «Հորիզոնի» № 144-ի մէջ։ Շատ չէ անցել այն օրից, որ պ. Դեմիրճեանը «Հորիզոնի» մէջ վայելուն բարձրացրեց, որ հայ մամուլը հալածում է հայ գրականութիւնը։ Ապացոյց էր նրա համար հենց այն՝ որ իր բանաստեղծի, ազգանունը յօգնակի ձեւով էին զրպարտել, մինչդեռ նա եզակի է։ Այդ ժամանակ էլ Մ. Վարանդեանը ցոյց տուեց թէ այդ գանգատը լոկ հիւանդոտ ինքնասիրութեան հետևանք է։

Այսօր պ. Դեմիրճեանը, կամենալով հայ գրականութեան համար լաւ դիրք ստեղծել, նորից հալածանքի պոչն է բռնել։ Հալածում են գրականութիւնը—ահա ինչու չեն ժեզանում նոր գրողներ ու գրքեր երևում բաւարար չափով։ Հալածանքներ կան, ինչ անէ խեղճ գրականութիւնը, ողորմ է նա հեկեկալով։

Եւ գիտէք, ընթերցող, ովքեր են հայ գրականութեան այդ Լէնկիմուրներն ու Զարմաղանները։

— Գրական քննադատութիւնները։

Այո, նրանք միայն, ոչ ուել և ոչ պակաս։ Քննադատում են, միայն լաւը չեն ասում, վատն էլ են հրապարակի մէջ դնում, և ահա թշնամութիւն և կործանում ամբողջ գրականութեան համար։ Միայն գովասանք, միայն փառաբանութիւն... Տէր գրանից, միմիայն գրանից...

Ահա ինչ ասիճանի կարող է հասնել հայ գրականի աշխարհայեացքի, մարի աղքատութիւնը։ Քննադատութիւնը—հալածանք։ Լաւ որ հայերէն տառերով է գրուած այս անհեթեթութիւնը, ուրեմն և միայն հայ դժբախտ իրականութեան սեփականութիւն կարող է մնալ։

Եւ մրքան լաւ կը լինէր, եթէ պ. Դեմիրճեանը բաւականանար ողբասացի դերով։ Ասէր ու անցնէր։ Հաւատացողը կը հաւատար, տարակուսողը կը տարակուսէր։ Բայց պ. Դեմիրճեանը փաստեր էլ է բերել։ Գրականութիւն հալածողների անունները էք զուգում։ Ահա երկուսը—Արծրունի և Լէո։

Այստեղ արդէն պ. Դեմիրճեանը պարտաւոր է կանգ առնել և պատասխան տալ։ Նախ՝ Արծրունին։ Մեռելները խօսել չգիտեն։ Այս պարտաւորեցնում է ապրողներին զգաստ և զգոյշ լինել, որ չմնի թէ ողորմելի զրպարտիչներ չդառնան։

Արծրունու կենսագրութիւնը ես գրել եմ երեք հատորով, այդ ժամանակ էլ կարդացել եմ նրա բոլոր գրուածքները։ Եւ ահա, հիշելով իմ կարդացածի վրայ, պնդում եմ, որ պ. Դեմիրճեանը հնարեալ զրպարտութիւններն է անում Արծրունու վերաբերմամբ։

1) Արծրունին չէ հալածել Ազայեանին։ Պ. Դեմիրճեանի բերած փաստը ճիշտ է, դժբաղդաբար, բայց նա Արծրունու պոլեմիկական կոպիտ ձեւերից մէկն է ներկայացնում։ Ազայեանն այդ կողմից Արծրունուց յետ մնացողը չէր։ Նա Արծրունուն հայ չէր համարում և Արծրունին էլ կատաղած գրեց այդ բառը։ Եթէ խաչ հանել հարկաւոր է այդպիսի բանի համար, Ազայեանն էլ պիտի լինի նրա աջ կողքին։ Ցիշեցէք Ազայեանի երեսնամեայ պոլեմիկը Մանդինեանի հետ։ Ցիշեցէք, որ Ազայեանը Բաֆֆիին բրուտի շուն անուանեց, սա էլ նրան—Ղարաբաղի էշ։ Կոպիտ էին, այո, մեր հայրերի բարքերը. բայց այժմեան սերունդը նրանցից բարձր չէ. այժմ չէ որ ընկսել են հեղինակներին դուրս վտարել գրականութիւնից։ Որ Արծրունին չէ հալածել Ազայեանին իրրև գրողի, ցոյց է տալիս այն, որ Արծրունին տպեց «Մշակի» մէջ Ազայեանի «Սէրը արտաքսուած» վէպը, այն էլ պահպանելով ի պատիւ Ազայեանի, նրա հիւանդական ուղղագրութիւնը։

3) Արծրունին հալածել է Բաֆֆիին, ասում է պ. Դեմիրճեանը։ Չը գիտեմ՝ ամաչմ, թէ ծիծաղեմ։ Հայ գրականութեան անունից մեծ մեծ խօսող պ. Դեմիրճեանը եթէ չէ կարդացել Արծրունուն, գէթ կարդար Բաֆֆիի բազմաթիւ յօդուածները, որոնց մէջ նա բացատրում է, թէ ինչ է եղել Արծրունու «Մշակը» նրա համար։ Արծրունու պարծանքներից մէկն էլ այն է, որ նա առաջ է քաշել Բաֆֆիին, լաւն ասպարէզ է տուել նրան։ Կատարեալ վայրենութիւն է ասելը, թէ Արծրունին հալածեց Բաֆֆիին։ Սրա հետևանքը «Մշակի» բոլորովին հալածանքի հետևանք չէ եղել։

4) Արծրունին չէ հալածել բանաստեղծ Թումանեանին։ Երբ Արծրունին մեռաւ, Թումանեանը դեռ նոր էր յայտնի դառնում իրրև բանաստեղծ։ Ճիշտ է, Արծրունին Ֆելիեանի մէջ անողորմ կերպով ծաղրել է Թումանեանի մի անյաջող ոտանաւորը, բայց համարել այս բանը հալածանք կարող են միայն չափազանց մեծամիտ մարդիկ։

Այս են ինձ յայտնի փաստերը։ Գուցէ պ. Դեմիրճեանը գիտէ և ուրիշները, որոնք ինձ անծանօթ են մնացել,—թող հրապարակ հանէ, և եթէ նրանք ցոյց կը տան թէ հիշեալ որ եղել է սիստեմատիք հալածանք, այն ժամանակ ես ուրախութեամբ յետ կը վերցնեմ խօսքերս։

Գանք այժմ ինձ։

Պ. Դեմիրճեանն ասում է իմ մասին. «Որի գործի որոշ մասը ես գրականապէս ընդունում եմ։ Շատ լաւ կատարեալ իրաւունք ունի պ. Դեմիրճեանը լինել այնպէս, ինչպէս ինքն է ըմբռնում։ Բայց դժբախտութիւնն այն է, որ պ. Դեմիրճեանը չէ թողել տալիս, որ մի ուրիշն էլ հենց իր նման վերաբերուի նրան կամ մի նրա պէս մի այլ բանաստեղծի։ Երբ ես էլ հենց իր նման ասում եմ՝ պ. Դեմիրճեան կամ X, Y, Z, ձեր գործի մի որոշ մասը ես գրականապէս ընդունում եմ, այն ժամանակ պ. Դեմիրճեանը կամ նրա ընկերը X-ը սասսիկ խռովում են, որ ես նրանց ամբողջ գործը չեմ փառաբանում և խկոյն իրենց անձը նոյնացնելով հայ գրականութեան, կուրծք են ծեծում, թէ ես հալածում եմ... հալածում եմ այն էլ ոչ թէ պ. Դեմիրճեանին կամ X-ին, այլ ամբողջ հայ գրականութիւնը։

Ահա ինչ դժբախտ հակացողութեան զոհ է պ. Դեմիրճեանը։ Եւ այս մեծը կը տանջանք աւելի պարզ կերպով, երբ պ. Դեմիրճեանը կը կատարէ իմ հետեւեալ սահմանումը։

Ես առաջարկում եմ. 1) ցոյց տալ յանձնել յանձնել, փաստերով, տեղերը

2013

digitised by A.R.A.R.@

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

Թիֆլիս, 21 յուլիսի

ՍԱԶՈՆՈՎԻ ՀՐԱԺԱՐԱԿԸ

Ռուսաստանի յառաջադէմ հասարակութիւնը լուրջ ուշադրութեամբ վերաբերուեց արտաքին գործոց մինիստր Սազոնովի հրաժարականին, որի լուրը մեզ հասաւ մի քանի օր առաջ։ Այդ մտահոգութիւնը պէտք է բացատրել նախ և առաջ այն իրատեսակ կապով, որ վերջին երկու տարիներս հաստատուել է Ռուսաստանում պատերազմական գործողութիւնների և երկրի ընդհանուր քաղաքականութեան մէջ։

Սակայն ռուս հասարակութիւնը ըստ էութեան ևս պատճառներ ունի անհանգստանալու Սազոնովի հեռացմամբ, որովհետև վերջինս այդ խնդիրներում, որոնք ներկայումս այնքան նշանակութիւն են ստացել, հետապնդում էր բաւական ազատամիտ քաղաքականութեան։ Իր բազմամեայ դիւանագիտական գործունէութիւնից և մասնաւորապէս պատերազմի շրջանում ձեռք բերած հարուստ փորձից տեղեակ լինելով, թէ դաշնակից և չեզոք պետութեանց մէջ ինչ ահագին կարևորութիւն են տալիս ազգային խնդիրների կարգադրութեանը՝ Սազոնովը, որքան մեզ յայտնի է, աշխատել է միշտ այդ խնդիրներում Ռուսաստանի տեսակէտները յարմարեցնել կամ մօտեցնել դաշնակից և չեզոք պետութեանց տեսակէտներին։ Այս համեմատաբար ազատամիտ քաղաքականութեան անհրաժեշտութիւնն զգացուում էր առանձնապէս վերջին երկու տարիներս հաստատուել է Ռուսաստանի, որ վերջին երկու տարիներս հաստատուել է Ռուսաստանում պատերազմական գործողութիւնների և երկրի ընդհանուր քաղաքականութեան մէջ։

*Այս տեսակէտն իր առաջին արտայայտութիւնը գտաւ Ռուսաստանում Գերագոյն Հրամանատարի հուչակաւոր մանիֆեստի մէջ՝ թէ պատերազմից յետոյ լեհ ժողովուրդն իր ներքին գործերում ինքնավարութիւն է ստանալու, մի մանիֆեստ, որ մեծ խանդավառութեամբ ընդունեց մեր դաշնակիցների կողմից։ Դրանից մի տարի անց, գալիցիական ծանր փորձութեանց օրերին, մինիստրական խորհրդի նախագահ Գոռեմըկինը Դումայի ամբիոնից յայտարարեց, որ Գերագոյն Հրամանատարի խոստացած լեհական ինքնավարութիւնը պէտք է ձևակերպուի

autonomiyայի հիմունքներով և որ համապատասխան վարչութիւններն սկսել են արդէն մշակել աւտոնոմիայի ծրագիրը։ Միևնոյն ժամանակ փորձեր եղան հրէաների իրաւահաւասարութիւնը գոնէ որոշ չափով իրականացնելու՝ նրանց դէմ եղած մի քանի ճնշումները վերացնելով։ Այդ օրերին թէև ոչ պաշտօնապէս, նորից սկսեցին ակնարկներ անել առանձնայիներին որոշ իրաւունքներ տալու մասին և այլն և այլն։*

Այս խոստումները թէ դիւրացնում էին Սազոնովի գործն արտաքին քաղաքականութեան մէջ և թէ դժուարացնում։ Դիւրացնում էին, որովհետև դրանցով կարծէք որոշ ներդաշնակութիւն էր ստեղծուում դաշնակից պետութեանց միջև միջազգային քաղաքականութեան մի շատ լուրջ խնդրի նկատմամբ և դժուարացնում՝ որովհետև այդ խոստումներին գործեր չէին հետևում։ Այսպէս օրինակ՝ լեհական աւտոնոմիայի ծրագիրը մեռած ծնունդի վիճակում է մնացել մինչև օրս, հրէական իրաւահաւասարութեան խնդիրը ոչ միայն առաջ չգնաց, այլև յետադարձ ընթացքը ընդունեց և ընդհանրապէս ազգային խնդիրը գործնականում յետին գծի վրայ ընկաւ Ռուսաստանում։

Խօսքի ու գործի այս ակընբաց հակասութիւնը ժամանակի ընթացքում ներքին պայքարի հիմք հանդիսացաւ մինիստրական կաբինետի մէջ, մի կողմից Սազոնովը իր հաստատուն ներքին, իսկ միւս կողմից մինիստրական խորհրդի նախագահ Շտիւրմերը մինիստրութեան մեծամասնութեան հետ։ Դեռ այս տարուայ սկզբներին յամառ լուրեր էին տարածուած, թէ Սազոնովը հրաժարականի առաջ է կանգնած։

Սազոնովի հեռանալը լրջանում է և այն հանգամանքով, որ նրա պորտֆելը յանձնուում է մինիստրութեան խորհրդի նախագահ Շտիւրմերին, որի քաղաքական ուղղութիւնը բաւական ծանօթ է ռուս հասարակութեանը։ Կառավարութեան ղեկն իր ձեռն առնելուն պէս նա սկսեց սիրաշահել հասարակական կազմակերպութիւնները իր «ողորմած վստահութեան» հաւաստիքներով՝ որպէսզի հագիւ մի քանի ամիս անց լիակատար արհամարհանք ի յայտ բերէ դէպի այդ հասարակութիւնները։ Որ Շտիւրմերը արտաքին քաղաքականութեան մէջ ընդհանրապէս և ազգային խնդիրներում մասնաւորապէս՝ երբէք հաշուի չէ առնելու ռուս առաջադէմ հասարակութեան արտայայտութիւնները—այդ մասին հազիւ թէ երկու կարծիք լինի Ռուսաստանում։

Մինիստրական վերջին փոփոխութեամբ առանձնապէս շահագրգռուած են Ռուսաստանի մանր ազգութիւնները, որովհետև ազգային խնդրի այս կամ այն կերպ լուծումը նախ և առաջ նրանց է զբաղեցնում։ Ինչպիսի քաղաքականութեան էլ հետևելու լինի Շտիւրմերը ազգային խնդրում, նա պէտք է լաւ իմանայ մի բան.— ԵԹԷ Ռուսաստանի մանր ազգութիւնները այսքան պատրաստակամութեամբ իրենց թանկագին զոհերն են դրել ընդհանուր հայրենիքի սեղանի վրայ, դա երբէք չպէտք է բացատրուի այնպէս, թէ նրանք հաշուել են իրենց իրաւազուրկ կացութեան հետ և չեն էլ զգում այդ կացութեան անտանելութիւնը։ Ոչ, հազար անգամ ոչ։ Օրհասական վտանգի բոպէին ամբողջ թափով հանդէս գալով ի պաշտպանութիւն ընդհանուր Հայրենիքի՝ Ռուսաստանի մանր ազգութիւնները ոգևորուում են այն մտքով, որ յաղթական պատերազմից յետոյ այդ հայրենիքը նրանց համար այլ ևս խորթ մայր չըպէտք է լինի, որ նրա հովանու տակ իրաւաքանչիւր ազգութիւն, որքան էլ նա փոքր լինի, ազատ իրաւունք պէտք է ստանայ կազմակերպելու իր տեղական հարցերը, ուր նրա լեզուն, գրականութիւնը, սովորութիւնները և ընդհանրապէս բոլոր կուլտուրական առանձնայատկութիւնները անարգել զարգացման բոլոր նախադրեալները պէտք է ունենան։ Այս ակընկալութեամբ է համակուած ներկայումս Ռուսաստանի ամեն մի մանր ազգութիւն։ Եւ ԵԹԷ Շտիւրմերի կառավարութիւնը չցանկանայ, որ ապագայ սերունդները խորին հիասթափութեամբ և դառնութեամբ անդրադառնան այս պատերազմում իրենց հայրերի տուած անլուր զոհերին՝ նա չի կարող անտես առնել մանր ազգերի ակընկալութիւնները։

մանանչելով, թէ իմ 30-ամեայ գրական գործունէութեան ընթացքում արտայայտել եմ թշնամական զգացմունք դէպի հայոց գրականութիւնը. 2) ցոյց տալ՝ պակաս է եղել իմ սէրս ու գուրգուրանքը դէպի մայրենի գրականութիւնը. 3) ցոյց տալ՝ ինչպէս և ինչ եղանակով եմ ես հալածել հայոց գրականութիւնը։

Հարցը եԹէ միայն ինձ վերաբերէր, ես միանգամայն անտես կառնէի։ Ես գրել եմ քննադատութիւններ և նրանց իւրաքանչիւր տողը պատրաստ եմ պաշտպանել և այսօր, իմ ըմբռնումը, իմ ներքին համոզմունքը իմ միակ դատաւորներն են և ինձ համար ոչինչ նշանակութիւն չունի այն վայնասունը, որ 1904 թուից սկսած բարձրացած է իմ «Ռուսահայոց գրականութիւնը» աշխատութեան շուրջը։ Ես միայն կարող եմ զոհ լինել, որ մանր փառասիրութիւնը առանց որևէ արդիւնքի փրփրում է իմ տեսութիւնների առջև։

Ոչ, հարցը այս չէ։ Ինձ, իբրև հայ հասարակութեան անդամի, վրդովեցնում է այն, որ քննադատութիւնը հասարուում է զժբախտութիւն, հալածանք։ Այդպիսի հանկացողութիւններով մենք յաւիտեան դժբախտ կը լինենք, երբէք էլ չենք ունենայ գրականութիւն, կուլտուրա։

Ազատ քննադատական միտք—ահա միակ փրկութիւնը։ Թող գայ նա զինուած խելքով ու կարողութեամբ, թող գայ ջրքելու ու ստեղծագործելու։ Թող լինի նա համարձակ, թող կուռքեր տապալէ, նոր կուռքեր բարձրացնէ—Բնչ ֆաս, մարդկութեան միտքը միշտ մարդանքի է կարօտ, միշտ որոնում է սխալելով, միշտ գտնում է ու երջանկանում է որոնելով։ Մի վախէք ձեր խեղճ փառքի համար։ ԵԹԷ դուք մի բան էք, քննադատութեան բովի մէջ էլ մի բան կը մնաք։ Ահա Տոլստոյը Շեքսպիրին անւանեց եւ անբարոյական, եւ անընդունակ գրող, բայց Շեքսպիրը մնաց նոյնը, իսկ Տոլստոյն էլ դրանով չդարձաւ անգլիական գրականութեան թշնամի, քանի որ Շեքսպիրը իր տիտան տեղումն անգամ դեռ անգլիական գրականութիւն չէ։

Ցանուն ահա այս համաշխարհային սկզբունքների՝ ես պահանջում եմ, որ պ. Դեմիրճեանը ազատուցանէ փաստերով։ Քանի չունչ կայ բերանումս, պիտի պաշտպանեմ ազատ քննադատութեան իրաւունքը և լալկան ու փոքրիկ փառատենչութիւնը չէ, որ ինձ պիտի կանգնեցնէ։

Մենք մեր ողորմելի եսերով ոչնչութիւն ենք ժամանակի և սերունդների վերաբերմամբ։ Մենակ ազատ, վերլուծող միտքն է, որ տիրում է բոլոր ժամանակների վրայ։

Լ. Ի. ս

Բորժոմ

„ՀՈՐԻԶՈՆԻ" ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐԻՑ

Մուշ, 18 յուլիսի

(Հեռագրով)

Այսօր Ց..ի և Ա..ի հովտից այստեղ հասան 15 փախստական հայեր։ Նրանց ասելով այնտեղ կան բազմաթիւ հայեր։

Արմեն Սասունի

—

Բաքու, 11 յուլիսի

Տրապիզոնի ճակատում, ինչպէս ծանուցեց Գեարոդրդի հեռագրական գործակալութիւնը, գերի է ընկել, ի թիւս ուրիշների և Զիա-բէյ։ Տաճիկ վանդալութեան և բարբարոսութեան միջավայրում Զիա-բէյը իր պատշաճ տեղն ունի։

Նա բուն կորուլէթցի է (Բաքուի շրջան), Գոլսում յայտնի Հասան փաշա Թաւթգերիձէի որդին—ժամանակից վրացի մուսուլման ալեանսի և օրիենտացիայի իդէօլոգներից մէկը։ Գոլսում այնպէս հանդիսաւոր կերպով յայտարարուած «Էիբրիէթ»-ի օրերից անմիջապէս յետոյ, Զիա-բէյը այցելեց իր հայրենի Կորուլէթը և բուռն ցանկութիւն յայտնեց ծանօթանալ «Բիդիմ Դաշնակցութիւն»-ի ներկայացուցիչների հետ։

— Աֆ եղարբն, էֆէնդի (ներիբ, պարն),—ասիանան մի առանձին շարանքով շեշտեց Զիան,—որ ձեզ հետ անմիջապէս տեսակցելու կարօտս յայտնելու ցանկութիւնից զրկուեցի ինձանից անկախ պատճառների շնորհիւ։

Այսպէս էր նա 1911 թուականին։

Անցան տարիներ, հասաւ 1914 թիւը։ «Բիդիմ Դաշնակցութիւն»-ի բարեկամ Զիա-բէյին մենք տեսնում ենք պատերազմի դաշտերում, որոնք կոտորում և կողոպտում են հայ գիւղերը Աշտարակի շրջանում, Շուշէթում, Օրբոզակերտում և Աղդանուշում կատարած մի շարք վայրագութիւնները նրա թելադրութեամբ են եղել։ Զիա-բէյը անողոք է եղել մանաւանդ կանանց և երեխաների վերաբերութեամբ։ Արդանուշում և Արդիւնում նրա հրամանով 38 գերուանքայ ոսկի էր ժողովել գլխաւորապէս կանանց գլխի զարդերից և այնուամենայնիւ սարսափները շարունակուել էին։

Լսում ենք, որ Թաւթգերիձէին բերելու են Բաքուում, ուր պէտք է քննութեան ենթարկեն նրան՝ խաղաղ ազգաբնակութեան դէմ կազմակերպած գազանութիւնների առթիւ։

Ես կաշխատեմ նրան այցելել, իշխանութեան թոյլտուութեամբ, ի հարկէ, և տպաւորութիւններս կը հաղորդեմ։

Inflex.

ՃԱՄԲՈՒ ՆՕԹԵՐ

Մուշ, 3 յուլիսի

Թէ քանի երորդ անգամն է, որ կայցելեմ պատմական Տարօնը, այդ չեմ յիշեր, բայց այս անգամայ այցելութիւնս մարիս մէջ տպաւորուած կը մնայ յիշատակ երկաթի պէս և անկարելի է որ մոռանամ։

Շատ էի լսած Մշոյ շրջանի կատարածներու մասին, բայց չէի կարող երևակայել այն՝ ինչ որ տեսայ։ Զկան այն չէն ու մշակուած դիւղերը, ոչ ալ հիւրասէր, անձնազոհ ժողովուրդը և մանաւանդ իմ տարաբախտ ընկերներս, որոնք վերջի քսան տարուայ ընթացքին իրենց սեփական արիւնով հայկական մեծ ու վսեմ ազատամարտի կրակը վառ պահեցին Սասնոյ սեղ լեռներու և պատժական Տարօնի ամեն մի անկիւնը։ Ի՜նչ զժբախտ ենք. կը փնտրեմ սիրելիներու գերեզմանները, գէթ ուխտի երթալու համար, բայց ալ չկան...

Շատ բան կայ խօսելիք անցեալի մասին, բայց ներկան աւելի ստիպողական է և աւելի մութ։

Թիւրքի եռաթաղանն ալ անզօր է եղել հայկական ցեղը ամբողջովին ջընջելու. դրան վկայ այն վախտ ու գունատ մարդակերպ ստուերներու կցկտուր, բայց անհատնում շարքերը, որ ամեն օր գալիս են դժոխքի ծոցէն, գալիս են նրանք վախտ ու տառապանքի տակ կռացած, բայց մի աղօտ ու դժգոյն ժպիտ դէմքերնուն, մի ժպիտ՝ որը կեանքի յոյսն է, և որու արժէքը մի կտոր չոր հաց է...

Բայց դժբախտաբար չկայ այդ փոքրկարը ու կուշտերից արհամարհած հացի կտորը, չկայ և բարեխիղճ ու մի քիչ սիրալիր վերաբերմունք, իսկ եԹէ կան մաքուր ու անձնազոհ հոգիներ, նրանք էլ անզօր են ոևէ դրական օգուտ հասցնելու։

Դիլեր է, մութը սոսկալի։ Անցնում եմ մայրաքաղ ու տխուր Մշոյ սոսկալիօրէն կեղտոտ ու գարշահոտ փողոցներով։ Այստեղ մի տունից մի հառաչանք է, որ դուրս է թռչում ու կորուում անհունի մէջ, առանց մի սփոփիչ արձագանք գէթ տալու... Բայց կայ մէկը լուր ու անխօս, որու համար գիշերն ու ցերեկը իրենց նշանակութիւնը և գերը կորցրել են, որ իր յաւիտենական դիզերու առաջակը վգին, անէ տուն, հիւղակէ հիւղակ մտնելիս, առանց կարևորութիւն տալու վարակիչ ու վտանգաւոր հիւանդութիւններին,—դա բժիշկ Արշամ Տէր-Գոշոսեանն է, ինքն էլ Ճացորդ մի բեկորը այն Ճակայ արագեդիայի, որ ապրեց թրքահայ ժողովուրդը։ Բայց ինչ կարող է անել այդ մաքուր ու նուիրուած հոգին, երբ հիւանդութիւններու մեծ մասը առաջ է գալիս ամենատարրական անունդի պակասութենէն... Տէր մի կտոր չոր հաց և արդէն մեր դժբախտ ազգի սիրելի բեկորները փրկուած են, տարափոխիկ հիւանդութիւնները վերջացած ու անթաղ մեռելները հանգստացած. եԹէ չէք կարող տալ այդ կտոր հացը այստեղ, գէթ ժողովուրդը փոխադրեցէք։

Մուրադ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մեզ հաղորդում են, որ Իսպիրի շրջանը գրաւելուց յետոյ, երբ Իսպիրի շրջանից Մոխրակոյտ գիւղացի վեց կամաւորներ գնացել են որոնելու իրենց ընտանիքները, ամեն ինչ աւերուած և ամայի են գտել։ Տեղահանուած ժողովուրդը ժարտիրոսագրութեան գնալուց առաջ հետևեալ արձանագրութիւնները է թողել, որ ընդօրինակել և իրենց հետ բերել են Մատփան և Գրիգոր Մազիկեան, Կարապետ Գալայեան, Յակոբ Քէշիշեան, Վարդան Վարդիկեան և Գերոբ Սապոնճեան։

Խանթաձորի աւերակ մի տան դրան հետը ժամիով հետևեալներն է գրել Մեսրոպ վարդապետ Թաքմանեան։

1915, յուլիս 22, երկուշաբթի։

Խանթաձորը կը պատրաստուի մեկնելու, ժողովուրդը երեք գիշեր դուրսը գիշերեց։ Ի՜նչ վատ օրերու հանդիպեցանք։ Տէրութիւնը կաքսորէ զմեզ, մանաւանդ դէմ կերթանք։ զրկիցները զմեզ քաղաքավարիօրէն կողոպտեցին. աւազակները կողոպուտը շատցուցին. ժողովուրդը այլ ևս բանկան չէ, մեքենայ է դարձել և ապրեր է։ Աստուած ինքը ողորմի։ Անօրինակելի է աէրութեան հրամանը, պրժգալի է դրացի Քիւրքերու բռնած ընթացքը։ Դատները գայլերու վոնմակին մէջ։ Ես կը գրէի, Գարագաշեան Գօզոս վարդապետը կը դիտէր։ Զմեզ յիշեցէք, մարդու պէս ապրեցէք, վարեցէք այնպէս, ինչպէս մեզի հետ վարեցաք։

22 յուլիս։ Խանթաձորը այսօր մի ջին Քաղն իջաւ։ Վախ, ինչ օրեր ապանք, կործանեցաւ Խոտորջուրը։ Կս երկիրը, որ չէն էր մի քանի տարի, ապրեց այսօր ևս։ Սև գլեստով համխմբուած ահեղ զազգի մը շուրջ դէպի գերեզման քայլ կառնէ 7—8,000 հոգի. մեծ, փոքր, մանուկ, կին ձեր մեռնելու կերթան, մեռնելով ամեն օր, ամեն վայրկեան բարոյականութեան մէջ։ Վշէ յաւիտենական ոճրագործներու դէմ, դժոխային վրէժ, դատ և կայծակ երկնաւոր։

23 յուլիս։ Մեր ժողովուրդը մի ջին Քաղն էր, եկայ Թափուր տեղը անգամ մը ալ պատեցի։ Օհ, Աստուած իմ, սիրտս կը հաթի, Ի՜նչ անիրաւութիւն, Ի՜նչ հալածանք։ Ցիսոս, գոնէ մանուկներուն գթա, փրկէ, ազատէ, սփոփէ զանոնք։

24 յուլիս։ Ո՛վ եղբայրք, մենք շատ դատ օրերու հանդիպեցանք, ահեղի դրութեան մէջ ենք, Աստուած է միայն մեր յոյսը, բարի Ճաք, մենք մեռնելու կերթանք. Աստուած թող վրէժ խնդիր լինի։

*26 յուլիս։— Դժոխքի մէջ դարբնած օղակներ է կաղուած ամիսը յուլիս ամիսն է Խոտորջուրի համար։ Կրմանցիքը *) արդէն Լեռնու փոր եկած են, այդ գիշերը աւազակները յարձակում կը գործեն։ Տղայ մը կը սպանեն, ժողովուրդը կահարեկի։ Գատիժ հրէշ աէրութեան, ձիւաղ կառավարութեան։ Ի՜նչ պիտի քաշէ այս ժողովուրդը։*

Աստուած իմ, ուր ես Աստուած, ուր ես։ ինչն չես երևան դար։ Ժողովուրդը պաշտած է անպիտ ոճրագործներ, ոճիրներ, անհալի ոճիրներ։ Շատ ըրէ, պրպատէ, ուր ես, ի՜նչ լսեր։

28 յուլիս.—Օրը վարդաւոր է. մեր ժողովրդը այսօր խաղաղ) կիրակէ։ էն վերջին է։ Ես ինչ գրէ վերջինը չլալով նացողները անանուն). հին համը պատրաստեցի գրելի, երկիւղալից սրտով։ Աստուած ողորմի ողորմի, գնէ իր եկեղեցիները վերանայ, հալածանք, գազանութիւնք ժողովուրդը բոլոր անխիղճ կատանի անմեղազան ոչիր, անորոշ վիճակ. ոչինչ յայտնի չէ, ժողովրդը այլևս մերկայ մնէ, ոչինչ նպար, յոյսի այսպարարութեան մէջ կորուած է։ Խալամաղ տարաջարեց և սպանն չընդունեցաւ։ Հիւանդ, անկարող ամեն թաղերը մացին. պատանիները արխուր ընթացքի մէջ կը գտնէին հանդեղ ժողովրդին. ժանգարները կը ծեծեն, աւազակները չէր կողմը պաշարած էին։ Աստուած Խոտորջուրը, սակ փախստական գինուորները՝ գնացող ժողովրդին։ Դիկից խալամները քաղաքավարի կեցով զմեզ կողոպտեցին, ինչ որ մեր էր կրկնակի ցած գնով համարեցան, ինչ որ իրենց էր մեծ արժէք ունի, 8—10 լիրաներ։ Աստուած տեսէ այս ժողովրդան, յանանք արդեօք և տանջուիր։ Մնաց բարով, համարի հայրենիք։ Ճաս բարով, Ճացեալ ժողովրդ, Ճաս բարով, սիրելի Խոտորջուր, մանաւանդ դու, վերջին Խանթաձոր, գուցէ որ ես այս հոգը տար չըխախեմ. ով կանդրի, թող մարդու պէս ապրի։

Սպերի բանտում պատի վրայ գտել են հետևեալ արձանագրութիւնը. «159 հայ գերի զինուորներս, որոնք մասնակցած էին Գալիպոլիի ճակատին, վերջը գտնուելով մեզ աքսորած էին Կարին և այստեղ վեց ամիս բանտարկելէ ետք բաժանեցին Խոտորջուրու մէջ, որն որ մեզ վիճակած էր մասնակցելու այս դառն կռուին։ Ես Սպերի մէջ զինուոր էի քանի մը հայ ընկերներով և իմ աչքի առաջ իմ հայ եղբայրներին կախաղանը բարձրացուցին և այս ընտանիքները մեր թէ փոքր կատարեցին ու իմ պատրաստած կախաղանը երեք վայրկեան ետք արդէն կախազան պիտի ելլէ. ուրեմն, Ճաք բարով, հայ հորեղբարներ։ Ինձակ իմ խնդիրքս այս է՝ չթողուն այս անմեղ հայերին վրէժը ես չեմ ցաւիր իմ մեռնելուս, իմ ցաւս այն է, որ դեռ հայրենիքիս չծառայած կը մեռնիմ։ Սարգիս Համբարձումեան Զմիտի Օվանեզ գիւղէն։

ԱՒՕԻ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մուշ, 16 յուլիսի

(Հեռագրով)

Սասունի սիրելի հերոս Աւօի անապատելի մահը խիստ ազդեց մեզ։ Թող նրա փայփայած գաղափարները Սասունի բարձունքների վրայ ամվիրա լինին նրա ժառանգորդների համար։

Մշոյ Հայկական կոմիտէի և Սասունի զինակիցների կողմից՝

Արմեն Սասունցի

---

1) Ամառանոց։

2) Քանի մը պատուներ, փոքր հրենաներ նախապէս Քոլոյ էին, բայց հիշա ամիս մը հոքը անոնք ալ տարած են։

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵ

(ԳԵՏ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾ.)

ԳԵՐ. ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԻ ՕՏԱՐԻՑ

19 յուլիսի

I

Արեւմտեան ճակատ.—*Ստորոգ գետի յորձանուտում, Սևեց, Լեվիցկ և Կուխարի գիւղերի շրջանում մեր զօրքերը յետ մղեցին հակառակորդին և կուով առաջացան այդ գծից արևմուտք։ Կովէլի և Լուցկի ուղղութիւնների վրայ բոլոր հակայարձակումները վանեցինք։ Զեխով—Դուբինկա շրջանում (Մոնաստերիսկից 15 վերստ դէպի հարաւ) յարձակուելիս մեր կարիճ գնդերն անցան Տերոպեց ճանճախուտ գետից մինչև կուրծքը ջրի մէջ, որովհետև հակառակորդն ոչնչացրել էր բոլոր կամուրջները, և անցնելով արևմտեան ափը, ամրացան այնտեղ։ Այստեղ աւելի քան 1,000 աւստրօ-գերմանացի գերեցինք։*

Կովկասեան ճակատ.— *Մոսուլի ուղղութեան վրայ շարունակենք հետապնդել թիւրքերին։*

II

Արեւմտեան ճակատ.— *Ստ... վա և Մոլեաբի գիւղերի շրջանում գերմանական ... ժեղ գրոհ տուեց Ստոխոդ... արևմտեան ափին գտնուող մեր բատասերի վրայ, սակայն կորուստներով յետ շպրտուեց։ Քաջարի գնդերի կողմից, կռիւ շարունակուում է։*

Կովկասեան ճակատ.— *Մոսուլի ուղղութեան վրայ, երգնկ... արևմուտք, մեր զօրքերը ... առաջացան։*

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՌԱԶՄԱՐԱՆ

ԼՈՆԴՈՆ, 19 յուլիսի. — Հաղ... գութիւն անգլիական շտաբի, ... հետևակազօրքի կռիւներ չեղան, ... տանական ճակատի վրայ ոչ մի

digitised by A.R.A.R.@

չեսը գեղը չպատահեց։ Մեր աէրոպլանները մի շարք թուրքերը գործեցին ռումբ ձգելու համար։ Նրանք 7 տուն պայթուցիկ նիւթեր թափեցին թշնամու քանակաւորների և հաղորդակցութեան ճանապարհների վրայ։ Մի տեղում մենք պայթեցրինք մի գնացք, մի ուրիշ տեղում այրեցինք ռումբերի պահեստն ու ոչնչացրինք թշնամու մի աէրոպլանը, որ գետնի վրայ էր գտնուում։ Այդ թուրքերի ժամանակ օդային բազմաթիւ կռիւներ տեղի ունեցան, որով գերմանական մի քանի աէրոպլաններ ստիպուեցին ցած իջնել իրենց ստացած վնասուածքների պատճառով։ Մեր աէրոպլաններից 3-ը չկան։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՀՌՈՄ, 18 յուլիսի.—Պաշտօնական հաղորդագրութիւն զլխաւոր շտաբի։ Լագորինօ ձորում յուլիսի 18-ի լոյս գիշերով թշնամին յարձակուեց Զեստոնեի և Ցուլեայի մեր դիրքերի վրայ, սակայն անմիջապէս յետ վանուեց։ Երեկ թշնամու արտիլերիան եռուն գործունէութիւն ցոյց տուեց Ագիշէի և Մոնտէ-Պագուրոյի միջև գտնուած ամբողջ տարածութեան վրայ։ Ասպիկօի ձորում շարունակուեց մեր հնչումը Մոնտէ-Զիմոնէի վրայ։ Թշնամու ծանր արտիլերիան երեկ ռմբակոծում էր Աբսիերօն, մի քանի վնասներ հասցնելով և վիրաւորելով մի քանի խաղաղ բնակիչներ։ Տրենտինօյում թշնամին օգնական ոյժ ստանալով երեք անգամ անհաջող գրոհ տուեց մեր դիրքերի վրայ։ Դրաւա ձորում մեր արտիլերիան ռմբակոծում էր Սիլլիան կայարանը։ Մնացած ճակատի վրայ փոփոխութիւն չկայ։ Թշնամու աէրոպլանները ապարդիւն կերպով ռումբեր ձգեցին Ալլայի և Ցորէ-դի-Գրիմիերօի վրայ։

ԾԳԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ԼՈՆԴՈՆ, 19 յուլիսի. — Պաշտօնապէս հաղորդւում է, որ այս գիշերուայ արշաւանքին մասնակցել են ըստ երեւոյթին, թշնամու բազմաթիւ դիրիժաբլները, որոնք թռել են Լինկոլնշայրի, Նորֆոլկի, Սուֆֆոլկի, Կեմբրիջի, Էսսեքսի, Կենտի և Հեսթինգի վրայ՝ անխտիր ռումբեր ձգելով զինուորական նշանակութիւն չունեցող վայրերում։ Մի տեղում մեր վիրամբարձ (զեպելին) թռչնոցներն աջողութեամբ էին գործում։ Մանրամասնութիւններ չեն ստացուած։

ԼՈՆԴՈՆ, 18 յուլիսի.—Պաշտօնապէս հաղորդւում է, որ թշնամու մի քանի «Ցեպպելիններ» կէս գիշերից առաջ թռան Անգլիայի արեւելեան և հարաւ արեւելեան ափերի վրայ։ Ռումբեր են ձգուած Թեմզի գետաբերանի վրայ։ «Ցեպպելինների» արշաւը շարունակւում է։

ԱՆԳԼԻԱ

ԼՈՆԴՈՆ, 19 յուլիսի.— Հայտնիների պատմում Պատասխանելով Կարսոնին, Ասկիւիթը յայտարարեց. «Լաւ երեւոյթին կապած չի թուում, որ գերմանացիները մահապատիժ են ենթարկել Ֆրայէնին։ Բրիտանական կառավարութիւնն ամենամեծ վրդովմունքով տեղեկացաւ՝ միջազգային իրաւունքի և պատերազմի սովորութիւնների հակառակ այդ ցածրոյի ոճրի մասին։ Այդ եղեռնի կատարումը, համագրելով Լիլի և Ֆրանսիայից գրաւուած գաւառների ազգաբնակութեան վրայ գործադրուած բարբարոսական բռնութիւնների հետ, ակնյայտ ապացուցում է, որ գերմանական բարձրագոյն հրամանատարութիւնը, ռազմական անաչառութիւնների ճնշման տակ, վերադարձել է ամենեկման քաղաքականութեան։ Դժուար է զուշակել, թէ գերմանացիները յետագայում ինչպիսի նոր վայրագութիւնների կը դիմեն, բայց բրիտանական կառավարութիւնը պարտք է համարում յայտարարել իր վճիռը, որ երբ յարմար բռնէն հասնի, այդ ոճիրներն անպատիժ չեն մնայ։ Կառավարութիւնը հաստատապէս որոշել է պատասխանատուութեան ենթարկել ոճրագործներին, ինչ դիրք էլ որ սրանք գրաւելիս լինեն։ Ամեն պարագայում գլխաւոր չանցաւորը պիտի համարուի այն անձը, որ համաձայնութիւն է յայտնել հաստատման այն ուժիմին, որով կատարուած է յիշեալ ոճիրը։ Կառավարութիւնը այժմ զբաղուած է այն հարցով, թէ ինչպիսի միջոցներ պիտի ձեռք առնուին այն ժամանակ, երբ Ասկիւիթը յայտարարեց, որ ամենամօտ ապագայում յոյս ունի հաղորդել կառավարութեան որոշումն այս մասին։ Կարսոնն առաջարկեց պալատին քննարկել մի օրէնք, որով անգլիացիները ջնջուող կերպով հասկացնէին, որ մերժում են գերմանական ժողովուրդն ընդունել եւրոպական ազգերի ընտանիքում մինչև այն ժամանակ, երբ գերմանացիները կը քաւեն իրենց ոճիրները։ Ասկիւիթը յայտարարեց, որ կը զբաղուի այդ առաջարկով։

ԼՈՆԴՈՆ, 18 յուլիսի. — Հայտնիների պատմում Պատասխանելով մի հարցումի, «Սենսը» յայտարարեց, որ թշնամուց գրաւած նաւերի քանակութիւնը ստորագրանում է այսպէս. անգլիական նաւահանգիստներում այդպիսի նաւեր թիւն է 144, ֆրանսիական նաւահանգիստներում 12, Ռուսաստանում 30, Իտալիայում 59, Գորտուգալիայի նաւահանգիստներում 71 շոգենաւ և 3 առագաստանաւ։ Բազմաթիւ նաւեր բռնուած են բաց ծովի վրայ։ Ամերիկան և իտալական նաւահանգիստներում գտնուող թշնամու նաւերն օգտագործուում են ազգային նպատակների համար։ Գորտուգալիայի նաւահանգիստներում գտնուող նաւերը պիտի գործածուեն նորոգելուց յետոյ։ Իսկ ինչ վերաբերում է Ֆրանսիայի և Ռուսաստանի նաւահանգիստներում գտնուող նաւերին, Սենսը նրանց գործածութեան մասին տեղեկութիւն չունի։

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

ԿԱՀԻՐԷ, 8 յուլիսի.—Արաբ արշաւագործերը Մէքքէի շրջիքի կողմից ուղարկած էր Հիջազի ծովեզերքով, յուլիսի 14-ին Ջիդդէի անկումից յետոյ գրաւեցին Ռաբղի բերդերն ու քաղաքը։ Թուրքական գարնիզոնն անձնատուութիւն։ Արտիլերիա և մեծաքանակ զէնք ստացին արաբներին։

ԳԼՈՒԹՆԵՐՈՒՄ

ԼՈՆԴՈՆ, 8 յուլիսի.—Պաշտօնապէս հաղորդուում, որ բրիտանական զորքերը գրաւեցին Դոդոման՝ գերմանական արեւելեան Աֆրիկայի կենտրոնական երկաթգծի վրայ։ Այդ տեղեկութիւնը ցոյց է տալիս, որ բրիտանացիները հաստատեցին գերմանացիների կենտրոնական հաղորդակցութեան գծի վրայ։

Չ Ն Ա Ս Տ Ա Ն

ՊԵՏԻՆ, 9 յուլիսի.—Այսօր բացուեց պարլամենտը։ Նախագահ Լիանխիանը երդուեց հաստատիմ Ճալ հանրապետութեան։

Ա Մ Ո Ւ Լ

ՄԱՄՈՒԼ Ս. Դ. ՍԱԶՈՆՈՎԻ ՀՐԱՏԱԿԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

—

Արտաքին գործերի մինիստր Ս. Դ. Սազոնովի մինիստրական կոչումից հեռանալը անգամայն անսպասելի էր։ Աւելի ապասելի էր նրա փոխարէն մինիստր նախագահ Շտիւրմերի հանդէս գալը, իբրև արտաքին գործերի մինիստր։ Մինիստրական այսպիսի փոփոխութիւնները ամեն ժամանակ գրաւել են ընտանուրի ուշադրութիւնը, մանաւանդ երբի այսպիսի [illegible] զարգացման ժամանակ։ Ահա այս վերջին հանգամանքը և մանաւանդ որ Սազոնով հրաժարական դժուար է կապել ամեն միջոցներն առանձին երեսների հետ, ուրեմն է գրաժարդրել մուլին և զրաղցնում նրան մինչև [illegible] փոփոխութիւնների հարց։

Սակայն ամենը, նոյնիսկ առաջնակարգները կարծում են, որ ներկայ հասկանալ մոմենտը թոյլ չի տայ, որ արտաքին քաղաքականութեան մէջ փոփոխութիւններ առաջանան։ Այն թէ ինչ է գրում Սազոնովի քաղաքականութեան կողմնակից «Բեսպ»-ը։

Պիտի նկատել, [illegible] ինչպիսի պատճառներից էլ առաջացած լինի Ս. Դ. Սազոնովի հրաժարականը Ռուսաստանի արտաքին քաղաքականութիւնը, որ որոշում է նրա կողմնորոշումը պահանջում [illegible] շահերով, չի [illegible] մի լուրջ փոփոխութիւն կրել և [illegible] ամենաբարձրագոյն [illegible] համաձայնեցնելու պետութիւնը հետ մեծ պատերազմում ունեցած հաղթութիւնը, որը օրէց [illegible] աւելի և աւելի ուժեղանում է։

[illegible] թերթը է այն բանը, [illegible] շումը, որ [illegible] է «Нов. Вр.»-ն հանդիսացող և նոր մինիստրների մասին։

Գերմանիայի հետ [illegible] բարեկամական յարաբերութիւնները [illegible] ստեղծելու [illegible] հնարաւոր է։ Սակայն այդ [illegible] Ս. Դ. Սազոնովին չյանձնեց գլուխ [illegible]։ Նրա ժամանակ [illegible] գործերի լեհերիդացիչ [illegible] յանձնուում [illegible] մի նոր անձի, [illegible] աւելի քիչ [illegible] ունի [illegible] ազգամոլութիւնը [illegible] շրջանում, [illegible] այդ պատճառով ընդունակ է վերաբերելու ստեղծած դրութիւնը խիստ ազատօրէն։ Ցանկանում ենք արտաքին գործերի մինիստրութեան նոր ղեկավարին ընդարձակ չափերով առաջադիմութիւն։ Այդ նպատակին հասնելը բաւական չափով դիւրացած է ռուսական զօրքի հերոսական քաջութեամբ։

Աշխարհամասեան մամուլի ներկայացուցիչ «Земщина»-ն ցնծում է, որ

Բարձր կառավարութիւնից դուրս է գալիս Սազոնովը և աւելանում է Մակարովը։

Գէշք է կարծել, որ ռուս մարդիկ Աստուած գոհ կը մնան, որ դեղին բլոկի հովանաւորողներից մէկը պակասեց, մի տուկուն մարդ աւելացաւ։

«Рус. Вѣд.» մինիստրական վերջին փոփոխութիւններից ամենից աւելի ուշադրութեան է առնում Ս. Դ. Սազոնովի հրաժարելը և նրան՝ Բ. Վ. Շտիւրմերով փոխարինելը։ Նա նշում է, որ

արտաքին գործերի վարչութեան ղեկավարների փոփոխութիւնը միշտ իր վրայ է դարձրել ընդհանուրի ուշադրութիւնը և այնպիսի պատասխանատու պայմաններում, ինչպիսին է մեծ պատերազմի ներկայ մոմենտը։ Նա չի կարող չլինել պատմական կարևորութիւն ներկայացնող մի անցք։ Ցանկանում Սազոնովի՝ մենք ունէինք մեր արտաքին քաղաքականութեան մի հմուտ ղեկավար, որ վայելում էր լիակատար վստահութիւն, ինչպէս ռուս հասարակութեան, նոյնպէս և մեր դաշնակիցների կողմից, և զուր չէր, որ նրա դրութիւնը մինիստրութեան մէջ համարւում էր վերին ատիճանի կայուն։

Կարևոր նշանակութիւն տալով արտաքին պատասխանատու քաղաքականութեան ղեկավարութիւնը Շտիւրմերի ձեռքն անցնելուն, թերթը նկատում է, որ

պահպանելով մինիստրների խորհրդի նախագահի պաշտօնը, Բ. Վ. Շտիւրմերը իր վրայ է վերցնում մինիստրութեան ընթացիկ գործերը վարելու ոչ պարզ միայն, այլ Ռուսաստանի արտաքին քաղաքականութեան ղեկավարութիւնը։

Ինչ կը տայ Շտիւրմերի այդ նշանակումը, ցոյց կը տայ ապագան, սակայն Ս. Դ. Սազոնովին ռուս հասարակութիւնը կուղեկցէ, յամենայն դէպս, Ա. Ա. Գոլիվանովից ոչ պակաս ափսոսանքով։

«Колоколъ»-ը Սազոնովի հրաժարականի «կուսակցական գնահատումները» որպէս թէ արհամարհում է և ասելիք նում։

Ոչ ոք, ի հարկէ, չի կասկածում, թէ արտաքին գործերի նախկին մինիստր Սազոնովը երախտագիտութեան արժանի ծառայութիւններ է մատուցել։ Եւ եթէ Սազոնովի բարձրացած առողջութիւնը պահանջում է նրա համար ժամանակաւոր հանգիստ, այդ ամենին ոչ մի հիմք չի տալիս հիանդութիւն բառը չակերտների մէջ դնել և այդ «հիանդութեանը» քաղաքական նշանակութիւն տալ։

«Рус. Слово»-ն տալով Սազոնովի մինիստրական պաշտօնավարութեան ժամանակ տեղի ունեցած գովելի արտաքին դիպլոմատիական քայլերը, յիշեցնում է, թէ ինչպէս նրա ձայնը այնպէս հմտաձակ էր հնչում Ռուսաստանի համար այնքան ծանր պատերազմական օրերին, մանաւանդ Սուխոմլինեան շրջանում։

Մեր արտաքին գործերի մինիստրութեան գլուխը կարողացաւ հաղորդել լայն շրջանակներին իր հաստատուն համոզմունքը հակազերման դաշնակցութեան վերջնական յաղթանակի մասին։ Եւ այդ համոզմունքը մինչև իսկ չհանգրգռեց այնտեղ, որտեղ հակուած են խոնարհութիւնը ամենասփով գերմանական զինուորական ուժի հզորութեան, խստութեան և անընկճելիութեան առջև։

Այն ամենը, ինչ որ արեց Ռուսաստանի համար Սազոնովը, միաբ չունի շշոչփել օրաթերթի յոդուածի մէջ։ Նրա ժամանցած ծառայութիւնները հակայական են, և մենք յոյսով ենք, որ Սազոնովի հեռանալը դեռ չի նշանակում, թէ նա բոլորովին կը հեռանայ քաղաքական ասպարէզից, և հարկաւոր ժամանակին Ռուսաստանը նորից կը պատահի նրան։

«Берж. Вѣд.»-ին ասում է.

Ս. Դ. Սազոնովի գլխաւոր ծառայութիւնը համաշխարհային նոր ֆակտոր, այսինքն եռապետեան դաշնակցութեանն իրբև հակակշիռ՝ եռապետեան համաձայնութիւն ստեղծելն էր։ Ի հարկէ, ներկայ գէպքում հեղինակութիւնը ամբողջապէս չէր պակասում մեր արտաքին գործերի մինիստրութեան ղեկավարին, այլ բաւական մեծ չափով նաև Գարիզի և գլխաւորապէս Լոնդոնի նախանձելիութեան։ Բայց կարևորն այն է, որ Անգլիայի հետ ունեցած երկար տարիների մրցակցութիւնից յետոյ, Սազոնովը կարողացաւ արտաքին քաղաքականութեանը տալ այնպիսի ուղղութիւն, որն ասիճանաբար հալից սառուցը և ստեղծեց նպաստաւոր վիճակ։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԼՐԱՏՈՒ

ԹԻՖԼԻՍ

Ինչպէս յայտնի է, Կաթողիկոսին ներկայացան ռուսահայ և թիւրքահայ ուսուցիչները և խնդրեցին իրենց վիճակի բարելաւում։ Այդ առթիւ Մեսրոպ եպիսկոպոսի նախագահութեամբ և մասնակցութեամբ Ներսէս ու Խորէն եպիսկոպոսների և զարոցական, հասարակական հիմնարկութիւնների ներկայացուցիչների կայացաւ մի քանի խորհրդակցութիւն, ուր ուսուցիչների վիճակի բարեկարգութեան համար արուեցին մի քանի որոշումներ և յանձնուեցին Կաթողիկոսի անօրէնութեանը։

◆ Մեսրոպ եպիսկոպոսը իր արամարդութեան տակ եղած 2,891 ռ. յանձնեց Թիւրքիա մեկնած փախստականների գլխաւոր լիազօր գներալ Թամամշեանին՝ յանձնելու Մուրզին կամ Սեպուհին Թիւրքերի մօտ եղած հայ գերիներին ազատելու համար։

◆ Պետական Դումայի անդամ Մր. Պապաջանեանի հեռագրի համաձայն՝ Կովկասի փախստականներին օգնութիւն հասցնելու նպատակով յատուկ խորհրդակցութիւնը յատկացրել է յուլիս, օգոստոս և սեպտեմբեր ամիսների համար 5,050,000 ռ.։

◆ Պաշտօնական զորձերով փախստականների գործի գլխաւոր լիազօր գներալ Թամամշեը մեկնեց Թիւրքիայի և Պարսկաստանի մեր գրաւած վայրերը։ Նրա պարտականութիւնները ժամանակաւորապէս կատարելու է լիազօր գնդապետ Ա. Ս. Սիլվիցկին։

◆ Պարենաւորման յատուկ խորհրդակցութիւնից Կովկասեան փախստականների կարիքների համար յատկացուած 7,000,000 ռ.-ից յուլիսի 1-ին, առաջիկայ քառամեակի համար փախստականների գործի գլխաւոր լիազօրի տրամադրութեան տակ է դրուած 1,400,000 ռ.։

◆ Պարսկաստանից բժ. Յովհաննիսեանը հեռագրում է Գաղ. Միութ. Կովկ. բժշկամնջներին, որ իր հրաւէրով կայացաւ բժշկական խորհրդակցութիւն՝ ժամանակաւորապէս Միութեան, Կարմիր Խաչի և զինուորական հիւանդանոցների բժիշկների և Տատիանեան կոմիտէի ներկայացուցիչ պրոֆեսոր Վարդանեանի։ Խորհրդակցութիւնը միջոցներ մշակեց Սալմաստում և շրջակայքում ծաւալուող խոլերայի դէմ կռուելու մասին։

◆ Թիկունքի պաշտպանութեան համար աշխատող հիմնարկութիւնների ծառայողներին առաջիկայ զինակոչին արտօնութիւն տուող կոմիտէն իր վերջին նիստում արտօնութիւն է տուել մինչև յուլիսի 1-ը Գ. Դ. Ադելխանեանի գործարանի 75 բանուորների, Բէյլի Թուլի ձուլարանից՝ 3 հոգու, Զատարզրսկու բամբակագործարանից 5 հոգու, Տուլմանի լծասարքի արհեստանոցից 7 հոգու, Տէր-Մարտիրոսեանի և Ճանդաժովի մահճակալի գործարանից 10 հոգու, Զարգարեանի և Վարդապետեանի Քաղիքի գործարանից 10 հոգու, իսկ մէկին էլ տրուած է զինակոչից միայն մի ամիս յետոյ։ Որոշուած է կենտրոնական գիւղատնտեսական լաբորատորիայում ծառայողներից արտօնութիւն տալ մինչև ժամանակամիջոցում 6 հոգու։ Կոմիտէի հետեւեալ նիստը լինելու է առաջիկայ շաբաթ օրը։

◆ Քաղաքային վարչութիւնը յայտնել է նահանգապետին, որ կայարաններում մեծ քանակութեամբ կուտակուած ձմերուկ կայ Թիֆլիսի համար, որը փոխադրելու վագոն չտրամադրելով կարող է փչանալ, որի համար քաղաքային վարչութիւնը խնդրում է նահանգապետի աջակցութիւնը։

◆ Քաղաքային վարչութեան գործակալները, որ գնացել են գաւառները գեղանխնձոր գնելու համար, հաղորդում են, որ Բորչալուի շրջանի գեղանխնձորը գնուած է ուրիշ վարչութեան կողմից, իսկ Ախալցխայի շրջանից փոխադրելն արգելուած է։

◆ Արձակուրդից վերադարձաւ քաղաքային վարչութեան անդամ Արղութեան-Երկայնաբազուկը և ստանձնեց իր պաշտօնը։ Քաղաքագլուխ Ա. Խատիսեանը երեք շաբաթեայ արձակուրդով երեկ մեկնեց հանգային Ջրերը, որի պարտականութիւնները կատարելու է իրենց։ Արղութեան-Երկայնաբազուկը, իսկ վարչութեան անդամ Ժուրուլին մի ամիս արձակուրդով այսօր մեկնում է քաղաքից։

◆ Սակագնի նշանակումից յետոյ, քաղաքիս ձկնավաճառներն ու մսավաճառներից ոմանք իրենց խանութներն զարդարել են մրգեղէնի խանութով ձկնարկելով թէ սահմանուած գնկարող, որպէսզի կամ միս վաճառել չեն։

◆ Սակագնի գնաստում են, վաճառելու համաձայնագրերը Զկարեանին, Իսմայիլ Ահմեդագրեանը և Գ. Մարտիրոսեանին տուած օրուան առաջինին՝ 100 ռ., երկրորդին՝ և՝ և վերջինին 200 ռ., վճարելու անդրադարձութեան դեպքում բոլորին էլ 2 տարուան ամիս բանտարկութեան։

◆ Յուլիսի 16-ին և 17-ին ստացել են 19 վագոն ալիւր, 4 և կէս վագոն գարի և թարմ միրգ 1 վագոն։

◆ «Кавказъ»-ում հրատարակուած պաշտօնական տեղեկութիւնների հիման վրայ, յուլիսի 3—5-ը քաղաքումս տեղի ունեցած անկարգութիւնների ժամանակ կողոպտուած խանութների ցանկերն են. Եղբ. Միլեանները—500 հազար ռ., Գ. Ս. Դոլոժով—80,000 ռ., առևտրական տուն Օհանեան—100 հազար ռ., եղբ. Գրիգորեաններ—15 հազար ռ., Կիրակոզով և Օհանով—50 հազար ռ., առևտր. տուն Կոզաբեզով—50,000 ռ., Ղլտճեան և Վարդապետեան—25,000 ռ., Օհանեան—25,000 ռ., եղբ. Մաֆարեաններ և Տէր-Մահակեան—20,000 ռ., Ա. Ս. Յարութիւնեան—10,000 ռ., Թառայեան—10,000 ռ., էլեկտրական կոշիկների խանութ—50,000 ռ., Ռ. Կ. Օհանով—10,000 ռ., Դիւռնեան—25,000 ռ., Գապայեան—50,000 ռ., Մուխրանսկայա փող. վրայ գտնուող երեք կոշկեղէնի խանութ՝ Մալինովի, Տէր-Օսկանովի և Օֆիցերեան—15,000 ռ., Ցանգուլով—25,000 ռ., Շահնազարեան—50,000 ռ., Մակարեան և Շահբուդաղեան—50,000 ռ., Ս. Աբովեան—50,000 ռ.։ Մօտաւոր հաշուով անկարգութիւններից առաջ եկած վնասը հասնում է 1.200,000 ռ., չհաշուած 26 մանր խանութների կրած վնասները, որը դեռ ևս պաշտօնական հաղորդագրութեան մէջ բացակայում է։

◆ Թիֆլիսի Հայոց Կոմիտէին ուղարկել են յոգնակամաւորների պ. պ. բժ. Զաչիկեան փետրուար, մարտ և ապրիլ ամիսների նպաստ 75 ռ., բժ. Մգուրէլեան մարտ, մայիս, յունիս, յուլիս և օգոստոս ամիսների նպաստ 25 ռ., Բ. Դանիէլեան «Двигатель» ընկերութիւնից զեկտեմբեր, յունուար, փետրուար, մարտ և ապրիլ ամիսների նպաստ 149 ռ., Ս. Շահվերդեան Մանթաշեանի քարանտարայի գործակատարների շրջանից՝ փետրուար, մարտ, ապրիլ և մայիս ամիսների նպաստ 108 ռ. 15 կ., Դ. Աւետիսեան Ռուսկի փողոցի առևտրականների շրջանից՝ հոկտեմբեր ամսի նպաստ 20 ռ. 50 կ., Հ. Եսայեանից միանուագ 200 ռ., Մ. Ղուշչեանի միջոցով՝ Տեօմի և Ժելեզնի ուշադրի գործակատարների շրջանից հոկտեմբեր ամսի նպաստ 20 ռ. 20 կ. և Վ. Տէր-Գրիգորեանի միջոցով Միլեան առևտրական տան ծառայողների շրջանից՝ յունուար և փետրուար ամիսների նպաստ 58 ռ. 40 կ., որպէսի գումարները մինչև հիմա հաւաքուածների հետ կազմում է ընդամենը 15,298 ռ. 69 կ.։

◆ Կիրակի, Վարդավառի տօնի առթիւ Միրզաեանցի վանքի որբանոցի ուսուցիչների կողմից կազմուած էր զարոցական հանդէս։ Սրահը լիքն էր շրջակայ որբանոցից հրաւիրուած որբերով և բաւական թիւով ունկնդիր հասարակութեամբ։ Ամբերդներից և արտասանութիւններից յետոյ որբերը ներկայացրին «Ազատութիւն» մանկական պիէսը։ Վերջում եղան պարեր։ Ընդհանուր տպաւորութիւնը զուարճալի էր։ Երևում է, որ որբանոցի ուսուցչական կազմի հմտաբարոյ ու խղճամիտ գործունէութիւնը յետագայում աւելի լաւ արդիւնքներ պիտի տայ։

◆ Սպառողական ճաշարանի ընկերութեան դիմումը յարգուած է քաղաքային վարչութիւնից և առանց տոկոսի փոխարինաբար տրուած է 3000 ռ.։

◆ Մեզ խնդրում են տպել, որ Երիտասարդ երաժիշտներ Ղազարեան և Սարգսեան ուղեւորուեցին Բորժոմ, Հանքային Ջրերի Քառանում մի համերգ տալու։

◆ Քաղաքների Միութեան կովկ. բաժանմունքը Տրապիզոնում զինուորների համար բաց է անում մի հիւանդանոց 100 մահճակալով և չորս անդամաւոր և մի փոխադրական կայան։

◆ Յուլիս 19-ին Թիֆլիսի բարակներն են մտել հիւանդներ՝ որովայնային տիֆով—2, կրկնուող տիֆով—1, առողջացել են՝ բծաւոր տիֆով—2, որովայնային տիֆով—1, կրկնուող տիֆով—3, Ցուսի են հիւանդներ՝ ակարլաթինով—37, դիզենտերիայով—7, ծաղիկով—2, բծաւոր տիֆով—57, որովայնային տիֆով—28, կրկնուող տիֆով—141, դիզենտերիայով—7, մենինգիտով—2։

ԿՈՎԿԱՍ

Թուքայիսի նահանգապետը, ի նկատի ունենալով առևտրականների օր ըստ օրէ ապրանքների թանգացնելը, սահմանել է հետեւեալ սակագինը՝ հացի ֆ. 7—8 կ., շաքարինը՝ 27 կ., շաքարաւազինը՝ 18 և կէս կ., տաւարի միսը՝ 30 կ., ոչխարինը՝ 32 կ., գառինը՝ 15 կ., բրինձը՝ 25—28 կ., մրգի նեղրինը՝ 5 կ., իսկ թարմ [illegible] նշանակուած է նոյնը՝ [illegible] է։

Ջանում շաքարը [illegible] են, որ Դիլիժանում [illegible] 70 կ., հացը՝ 9 կ., [illegible] կ., ոչխարինը՝ 35 կ., [illegible] է եղել ռ. 30 կ., իսկ վերջերս [illegible] 30 շանակուեց, շաքարին՝ 40 կ., [illegible] 1 10 կ., տաւարի միսը՝ 25 կ., ոչխարինը՝ 30 կ., իւղինը՝ 1 ռ., որի հետեւանքով շաքարը չուկայից անհետացաւ։ Սրանով չէ հնչում մեր երեկուայ հաղորդած լուրը։

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԵԾ-ՂԱՐԱԲԻԼԻՍԱ.—Որբէն եպիսկոպոսի կողմից լիազօրուած էի մասկից ծանօթանալու տ. Իւ. Թայիրեանի որբանոցի հետ և զեկուցել առանձնապէս ուսումնական գործի մասին։ Որբանոցում տեղի ունեցած աշակերտը ցոյց տուեց, որ ընդհանրապէս գործը լաւ է տարուած և առաջին տարին լինելով, առայժմ բաւականացել են հետեւեալ առարկաներով. պարապել են առաջին խմբի հետ հայոց լեզու, թուաբանութիւն (հայերէն), ռուսաց լեզու, կրօն, երգ (հայերէն և ռուսերէն), ձեռագործ, երկրորդ բաժնի հետ—հայոց լեզու, թուաբանութիւն (ռուսերէն), ռուսաց լեզու, կրօն, երգ, ձեռագործ։ Ցիշտ է, որ հայոց լեզուն աւանդել է օր. Փ. Թաղէոսեան, որ ռուսական դպրոց է աւարտել, բայց իր ստանձնած պարտականութիւնը շատ բարեխղճութեամբ է տարել։ Մեր դպրոցներում կան շատ գիտակցաւոր ուսուցիչներ, որոնք առանձնապէս յաջող կերպով հայոց լեզու են դասաւանդում առաջին բաժանմունքներում։ Նկատ տարւոյ համար արդէն հրաւիրուել է յաջորդ բաժանմունքներում հայոց լեզուի հայագէտ ուսուցիչ։ Իսկ որբանոցի անտեսականի մասին խօսելն աւելորդ է, որովհետև տ. Թայիրեանը ոչ մի միջոց չի խնայել որբանոցի շքեղութեան ու մանուկների սնունդի և հագուստի համար։

Վ. Տեր-Եսայեան

ԿՈՂԲ.—Որանով երկրորդ տարին է, որ ժողովրդի անմիաբանութեան և հոգաբարձութիւնների թուլութեան պատճառով տեղիս 200 տան ունեցող Եգիպտեանի երկսեռ ծխական դպրոցը փակուած է մնում։ Ժողովուրդը արդարանում է նրանով, որ իբր թէ պատերազմից առաջ դպրոցը պահում էր գիւղի գինեսների տուրքով, իսկ այժմ, որ գինեսները փակուած են, փող չկայ դպրոցը պահելու։ Իսկ հոգաբարձութիւնն էլ իրեն արդարացնելու համար՝ ժողովրդի այս պատճառաբանութեան կողմն է անցնում և միևնոյն ժամանակ պատճառ բռնում իր գործունէութեան ժամանակամիջոցի լրանալը։ Թէ որքան անիրաւ է փող չլինելու պատճառաբանութիւնը, երևում է այն բանից, որ շատերն իրենց երեխաներին պետական դպրոցում ուսում տալու համար վճարում են 25-ական ռուբլի...

Ս. Թեոսեան

ՁԼՈՎԵԱՆ (Ալեքսանդ. գաւ.)—Սոյն ամսի տասին կողոպտել են գիւղիս եկեղեցու ոսկեայ գանձարկղը, որը շինուած էր եկեղեցու մէջ տեղ եղած սեան վրայ և որի մէջ հաւաքում էին տան օրերին գիւղի պառաւ կանանց սև կոպեկները։ Դողը Ցուսի է անյայտ։

— Եկեղեցու մօտ գտնուում է ծխական դպրոցի շէնքը, որը շինուած է սրանից 25 տարի առաջ շատ շքեղ կերպով, բայց մինչև այժմ բախտ չէ ունեցել գոնէ մի օր մասով սերունդ տեսնելու իր պատերի մէջ։ Այդ դպրոցի շէնքը ծառայել է գիւղի վաշխառու ազանների որպէս հացահատիկի շտեմարան, և հոգեոր կառավարութիւնը բնաւ ուշադրութիւն չի դարձրել այս տարօրինակ երևոյթի վրայ։

Ցովհաննէս

ՍԱՂԵՆՐԻ.—Պատերազմի առաջացրած ծանր հետեւանքները մի կողմից և երկարատև շարունակուող երաշտը մեւս կողմից՝ ժողովրդին կանգնեցրած են անտեսական տագնապի առաջ։ Ժողովուրդը զրկուած [illegible] և աշխատանքներ [illegible]։

digitised by A.R.A.R.@

կարիքների միջից հացի, ապրուստի կոշտերն է ուժգնորեն ճնշում։ Եւ իր այդ յուսահատութեան բոզեներին հանգեցի է վարում և Աստուն ապաւինում։ Այսպէս անցեալ շաբաթ ամենուեղ հսկում էին կատարում եկեղեցիներում և տեղիս հայ ժողովուրդ ներ չեմաց ընդհանուրից...

— Կենսամթերքների գների անօրինակ բարձրացման և շարունակական շահագործման դէմ մաքառելու համար, տեղական իշխանութեան կողմից նշանակել են սակագներ, որոնց համաձայն շաքարը պէտք է ծախի գ. ... հացը 9 կ., միսը 30 կ., ...

Երկրորդ կարգի մթոնոլորտը իր ունին նշանակուած բաշ տալիս, ա-

Բուսականներն էլ սկսել են իզոյութիւնների յարձակումներով ու ...ներով պատուհաս դառնալ խաղ գիւղացիների գլխին։ Իշխանութիւնը շարունակում է իր հետապնդումները աւազակներին ձեռք գցելու համար, որոնք հենց այս մեր օրերս յարձակուել էին Լիչ, Օ...թ և այլ վրանական գիւղերի վրայ և սպանութիւններ գործել։

Սարիf

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՆԱՒԱՏՈՐՄԻՉԸ ԲԱԼԹԻԿ ԾՈՎՈՒՄ

Շուէդական «Աֆտոնբլադեթ» թերթը հետեւեալն է գրում «Ռուսական տիրապետութիւնը Բալթիկ ծովում» վերնագրով. «Դեռ 1915-ի ամառը ռուսական նաւատորմիղը ոչ միայն աջող դիմադրութիւն ցոյց տուց գերմանացիներին Ռիգայի ծոցում, այլ և սկսեց յարձակողականի անցնել և որոշ տիրապետութիւն ձեռք բերել հիւսիսային Գոտլանդի և ռուսական նաւահանգիստների միջև գտնուած ջրերում, ինչպէս և Բալթիկ ծովի հիւսիսային շրջանում։ Ցնոոյ ամրացուցին Ալանդ կղզիները, որոնց վրայ ծովային յենակէտ ստեղծուց, ինչ որ գերմանացիներին ստիպեց ականներ դնել Ֆարէից սկսած մինչև Մանկհոլմի եղերքի կղզեակների հիւսիսային սահմանը։ Այդ ականներով գերմանացիները յոյս ունէին պաշտպանել իրենց նաւագնացութիւնը շուէդական տերիտորիալ ջրերից դուրս։ Սակայն դէպքերն ի դերև հանեցին այդ յոյսերը. ռուսական նաւատորմիղը մեծապէս ընդլայնեց իր գործունէութեան շրջանը և ինքն իրեն այնքան է ապահով զգում Բալթիկ ծովի հիւսիսային մասում, որ Գէֆրինկէի մօտ բաւական խոշոր օյժերով գործողութիւնների դիմելուց չվախեցաւ։ Վերջին գործողութիւնները ցոյց են տալիս ռուսական ծովային օյժերի գերակշռութիւնը, որ հետզհետէ վերածւում է Բալթիկ ծովի կատարեալ տիրապետութեան, ինչ որ, հասկանալի է, պէտք է ցնցէ Շուէդիայի և Գերմանիայի միջև առևտրական յարաբերութիւնները։ Առաջին անգամն է, որ ռուսական նաւատորմիղը զեկավարող դեր է ստանձնում Բալթիկ ծովում։

Վերջին ժամանակների անցքերն ապացուցանում են, որ գերմանական նաւատորմիղը հնարաւորութիւն չունի հիւսիսային ծովից քաշել այնքան ոյժ, որով նա աջողապէս կարողանար կռուել Ռուսաստանի դէմ։ Պատերազմի սկզբում Շուէդիայում ենթադրում էին, որ գերմանացիները կը դրուեն Ալանդ կղզիները, սակայն դա տեղի չունեցաւ, իսկ հիմա գերմանական ծովային շտաբը, ըստ երևոյթին, այլ ևս անկարող է անցեալի սխալն ուղղել։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՄԱՆԻՖԵՍՏ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅՈՒՄ

Սոցիալիստ փոքրամասնութիւնը, Հասգէն և Լեդեբուրի կուսակցութիւնը, Բերլինում հրատարակել է մի մանիֆեստ, որ տարածուել է ամբողջ Գերմանիայում՝ հակառակ իշխանութեան արգելքներին։

Տալիս ենք այդ փաստաթղթից մի քանի հատուածներ։

«Անխուսափելին պատահեց—սով է սիրում։

Լայպցիգ, Բերլին, Շարլոտենբուրգ, Բրունսիկ, Մեկլենբուրգ, Օռնաբրիւկ և ուրիշ շատ քաղաքներում խռովութիւնները չարգելեցին և կառավարութիւնն ուրիշ միջոց չէ գտնում դրա առաջն առնելու, եթէ ոչ ռասիկանական թուրն ու զինուած ոյժը։ Կառավարութիւնը չգիտէ անդիտանալ, որ միաժամանակ պատերազմը Ֆրանսիայի, Ռուսաստանի և Անգլիայի դէմ՝ կը յանգէր Գերմանիայի պաշտպանութեան։ Պատերազմի պատասխանատու հեղինակները կեղծաւորագոյնս են։ Քաղաքական ասելով մեզ, դաժան Քշնամիներն օդակաքանուիմպերիալիստական տանական կարիքն ոճիր է, ևանելով այդպիսի ռազմարութիւնեան, բարդութիւն ընդարձակելը միւս պետութիւնների տերիտորիաներ ստիպելց կուի բռնել մի հը-ր դաշնակցութեան հետ «Աւստրիա» կոչուած քաղաքական դիակի և խղճալի Թիւրքիայի հետ միասին, որին ոչինչ չէ փրկելու անանկութիւնից։ Կարելի էր յուսալ, որ կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք կառնէ սովի դէմ, սակայն նա ոչինչ չէ անում և ազգաբնակութեան ծանր զրութիւնը որոշակի աչքի է ընկնում։ Մեզ ազատում են զրիժացէք։ Շայդեմանն ու համախոհներն այսպիսի բանաձևերով կարծում են ծառայութիւն մատուցանել կառավարութեան։ Մեզ օրերնին ընդծովեալ կուի ցնորական առասպելներով, մինչ անկարելի է կասեցնել Անգլիայի առևտուրը, եթէ նոյնիսկ 10 անգամ աւելի սուզանաւեր ունենային։ Մեզ խաբեցին յոյս ներշնչելով, որ Բալկաններում յարձակման դիմելով ազատ օդ կը շնչենք, Թիւրքիայից կենսամթերք կը ստացուի։ Զուր պատրանք։ Այժմ մեզ քնացնում են նոր հունձքի յոյսով։ Դա էլ մի նոր սուտ։ Հունձքը մեր կարիքը չի բաւականացնի։ Կենսամթերքի դիկտատոր ունինք այժմ։ Բայց շատ ուշ։ Ինչ բաժանել ազգաբնակութեան, երբ բաժանելու բան չկայ։

Ինչ պէտք է լինի հետանքը։

Կարող ենք պատերազմը շարունակել դեռ 6 ամիս կամ թերևս մի տարի էլ, սակայն ապագայ սերունդը պիտի զոհաբերուի։ Կուի դաշտում մեռածներին ու խեղդածներին պիտի աւելանան մեր ուժասպառ ու արիւնաքամ մայրերն ու երեխաները։ Գերմանական միլիտարիզմն իր յաղթանակներով հանգերձ՝ անել դրութեան է մատնուել։

Ժողովրդի կանայք ու երեխաներ, վերջապէս լսելի դարձրէք ձեր ձայնը, գործի անցէք այսուհետև։

Կորչի պատերազմը։

(«Journal de Genève»)

ԳԻՏՈՒԹ. ԵՒ ԱՐԻԵՍՏ

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

«ՌԷՍԻ ԱՂՋԻԿԸ ԿԱՄ ԲԻՒՐԴԻ ԱՐԻՆ ԷՐ»

Կիրակի, ամսոյս 17-ին, արհեստաւորաց ակումբի ամարային շէնքում՝ մասնակցութեամբ մի խումբ դերասան-դերասանուհիների և սիրողների, ներկայացուց դերասան պ. Անդրանիկի մէկ ինքնուրոյն պիէսը, որի նիւթը ըստ երևոյթին վերցուած էր տաճկահայ կեանքից։

Տալ բովանդակութիւնը հեղինակի այս պիէսի՝ երկար կը լիներ և միանգամայն աւելորդ, որովհետև պիէսը՝ ի բաց առեալ մէկ երկու տիպերի միջակ յաջողութեամբ ուրուագծումից, չունի գեղարուեստական ոչ մի արժանիք։ Եւ մանաւանդ ցոյց է տալիս հեղինակի տգիտութիւնը տաճկահայ ժողովրդի կեանքին, սովորութիւններին, տարազներին, լեզուին, աշխարհագրական դիրքին են և։ Այս պարագային համեստութիւն պէտք է ունենալ դէթ լսելու և ոչ թէ «Ռէսի աղջիկ»-ի նման գրուածներով տաճկահայ մարտիրոսագրութիւնը շահագործելու։

Տիկ. Աղնիւի, դերասաններ պ. պ. Անդրանիկի և Թալանեանի խաղերից զատ, Ճացեաներեի խաղը ուղիղ հանեմատական էր պիէսին։ Եթէ ինքնազլուխութեան դիմող տաճկահայ մարտիկները բեմի վրայ ներկայացուած ողորմելի խուլիգաններին նմանէին, վազուց արդէն նրանց անունն ու յիշատակը ժոռացած կը լինէին։

Ն. Ցոլակ

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Բէկեր»-ին Գարիզից հեռագրում են, որ Վիլհելմ կայսրը հաղորդել է սուլթանին, թէ ստիպուած է յետաձգել իր այցը Գոլիս։

— Բերլինից հեռագրում են, որ Վիլհելմ արեմտեան ճակատը մեկնելիս կեօլնում դուրս էր եկել գնացքից և գնացել տաճար, ուր ծունկ չոքելով, 20 բոպէ շարունակ աղօթում էր սեղանի առջև։ Այդ միջոցին տաճարի առջև մեծ ամբոխ էր հաւաքուել։ Տաճարից ամբոխը գալով, Վիլհելմը վերադարձել էր երկաթուղու կայարան և ճանապարհը շարունակել։

— Բերլինի համալսարանի մի խումբ անեկսիոնիստ պրոֆեսորներ՝ ռեկտորի գլխաւորութեամբ մի կոչ են ուղղել գերմանական ժողովրդին, որին խորհուրդ են տալիս չյուզուել և համբերել։ «Մասսաները յուզուած են և շուտափոյթ հաշտութիւն են փափագում,—գրում են պրոֆեսորները։ —Դարերի ընթացքում խաղաղ լինելով, գերմանացիներն այժմ էլ ձգտում են միմիայն պատուաւոր հաշտութեան։ Բայց մենք չենք կարող սուրը պատեանը դնել մինչև որ հաստատուն հաշտութիւն չկնքենք, իսկ այդ բանն անկարելի է մինչև որ չուժեղացնենք մեր հզօրութիւնը, չընդարձակենք մեր հողերը և չստանանք հաստատուն երաշխիքներ։ Այն ինչ մեր թշնամիները չեն համաձայնում մեզ տալ այդ երաշխիքները և առհասարակ դեռևս տրամադիր չեն հաշտութիւն կնքելու, յոյս ունենալով թուլացնելու Գերմանիան նաւատորմիղի միջոցով։ Մենք նախազգուշացնում ենք ոչ մի կասկած չունենալ, որ պատերազմը շարունակելով պիտի յաղթենք։ Մթթէ մեր ապագան պիտի զոհենք այս օրուան մանր զրկանքներին»։

— «Berl. Tag.»-ը իտալական աղբիւրներից հաղորդում է, որ Սոնինոն մինիստրների խորհրդի մէջ մատնանշել է, թէ Ռումինիան աւելի ու աւելի մօտենում է Քառեակ համաձայնութեանը, բայց հաւանաբար պատերազմին կը միջամտի այն ժամանակ միայն, երբ խոշոր յաղթութիւններ լինին արևմտեան և արևելեան ճակատներում։

— Պարիզում կարծում են, որ Հայաստանում և Գալիցիայում ռուսների տարած վերջին յաղթութիւնները ազդեցութիւն կունենան Ռումինիայի քաղաքականութեան վրայ։

— Բուխարեստի աւստրիական դեսպանն այս օրերս երկու ժամ զրուցատրութիւն է ունեցել Բրատիանուի հետ։ Հաղորդում են, որ դեսպանը մինիստրութիւնից դուրս գալիս մռայլ և լուրջ տեսք է ունեցել։

— «Ազներուլ»-ը առաջնորդող յօդուածի մէջ գրում է. «Տարակոյս չկայ, որ Ռումինիան զլանում է կարևոր քայլի նախաձեռնելու։ Անկարելի է որոշել, թէ երբ կը լինի միջամտութիւնը, բայց անցքերի ազդեցութեան տակ այդ կարող է շատ շուտ լինել։ Հեղինակաւոր շրջաններում քննւում են անցքերի հետ կապուած խնդիրները։ Ցուզում է միայն Բոլգարիայի դիրքը։ Պատերազմին միջամտելով, Բոլգարիան անշուշտ երաշխիքներ էր ստացել, որ Ռումինիան չի միջամտիլ։ Այժմ Ռումինիան իրաւունք ունի յուսալու, որ իրեն ևս տրուեն այդպիսի երաշխիքներ։ Այլապէս Ռումինիան ամենից առաջ կը յարձակուի Բոլգարիայի վրայ»։

ՊՈՍՏԱՐԿՂ

ԲԱԳՈՒ, Աբամայիսին.—Ձեր պաշտպանողականը Լէօի վերաբերմամբ՝ չենք կարող ասել։ Ոչ Լէօի հակառակորդները կարողացան սնանել նրան և ոչ էլ Լէօն իր բացատրութիւններով բաւարարեց հանրային կարծիքը։ Գործը պէտք է քննուի։

ԼՕՐՈՒՏ, Դ. Դեմիրճեանին.—Ց. Թումանեանը, հակառակ ձեր պնդումին, չի հրատարակել նման յօդուած, գոնէ «Հարիզոնում»։ Եթէ հրատարակէր, նոյն պատասխանը կը տանար։ Մեր միջավայրում մեզ քնաւ չի զարմացնում այդ պարզուսական մատնութիւնը, որ ենթադրում է անդամահատ, թէ մի Թումանեան, մի Լէօ կարող են որևէ կերպ ազդել խմբագիր-անանունների անկախութեան վերայ։ Ձենք կարող ասել ձեր նոր ու աւելի հրկէզ գրութիւնը։ Աւելի կարեւոր հարցեր կան այժմ, քան նրանք, որոնք մեզանում հաւում են բանասանդեղների զիւրագրգիռ ինքնասիրութեան մասին։

ԹԻՖԼԻՍ, Վրթանէս Փափազեանին.— Ձենք կարող ասել։ Երեսուն տարուց ի վեր ռուսական մատենագրութիւնը ի դէմս իր լաւագոյն տարրերի ապրում ու նահատակւում է թիւրքական դատի համար, իսկ դուք այժմ մի քանի énergumène-ների բերան հանդիսանալով, գրում էք մի շանթոտ մեղադրական «ռուսական» ինտելիգենցիայի դէմ, որը իբր թէ հալածում է թիւրքական ինտելիգենցիային։ Ընդունում ենք, որ մի քանի տեղերում մի քանի ռուսական զորձիչներ, խարական ոգի են մատնում թիւրքական զորձիչների հանդէպ և դրա համար արժանի են մեր բոլորիս պարսաւանքին։ Սակայն... 30 տարուայ համալսարանական զրոյին ներելի չէ այդքան փութկոտ լինել ընդհանրացումի մէջ, մեղադրելի սիրուի վրայ նետուելու հանուսական ինտելիգենցիան en bloc» և այդպիսով քաշելու—ներկայ ծանր օրերում—հաւատարիմ ամենատիպ կրթիչը։ Ժամանակ է և արդեն տարիներ է, թիւրքահայ յոյժերը և մանաւանդ նրանց հանակամարտ էութեան փորը ինչ լինելու ըմբռնումը։ Երկուսն էլ մեկ մեկից ու արիւնից են։ Երկուսն էլ՝ մեծապէս օժտուած ցեղի արժանաւորութիւններով ու արատներով։

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՈԼ. Մեր ընթերցողներին.— «Հարիզոնի» գրատենակը յայտնում է մեզ, որ թերթի հատուածները 7 կոպէկ դարձնելու մասին նա դեռ որոշում չի կայացրել։ Թերթը ամեն տեղ արժէ 6 կոպէկ։ Աւելի գնով վաճառողները անիրաւացի բան են անում։

ՎԵՐԻՆ-ԱՂԱ, Գ. Ա. Տէր-Յարութիւնեանին.— Ձեր յայտարարութիւնը տպուած է 3 անգամ, NN 144, 146 և 147։ Այդ գումարով աւելի անգամ չէր կարող տպուել։

Խմբագիր՝

Ս. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ ԲԻՒՐՕ» ԿՈՂՄԻՑ ՓՆՏՐՈՒՈՒՄ ԵՆ

ՎԱՒ կոր զար Քաղամասից Դէորգ Գրիգորեան 35 տարեկան. գիրի է ընկել Դիլիժանի կուրն։ Փնտրողները նրա կինն ու որդին—Սաթենիկ և Յարութիւն։

ԹՈՐԹՈՒՄ Նորչէն գիւղից Յովհաննէս Յարութիւնեանը փնտրում է իր եղբայրը—Կոստան, և տիկիններ՝ Եղիսաբէթ և Երանիկ Յարութիւնեանները։

ԽԻԶԱՆ Խակ գիւղից Մկրտիչ Աբրահամեան և իր եղբայրը, որոնք 2 ամիս առաջ Վարանդովակայա կայարանի մօտ Ս. Ալիխանովի ջրաղացում աշխատում էին, և որոնցից լուր չկայ վերջերս։ Փնտրողը նրանց եղբայրը—Արիստակէս։

ԽԼԱԹ Զամալդին գիւղից Ասպատուր Գալուստեանը փնտրում է իր հօրեղբայրը, եղբայրը և ընտանիքի մեւս պարագաները։

ՈՐԲԵՐԸ

ՎԱՆ Մինրան Մուրադխանեանի եղբօր տղան—Թոռնիկ Սօլաքեան 3 տարու, ինչպէս և մէկ ազգականի աղջիկը, Սիրարփի Սօլաքեան 12 տարու, որոնք էջմիածնից թէ Իգդիրից, վերցուած են տանէին ու յանձնուած յայտնի չէ որ որբանոցին։

ՎԱՆ Շաւարշ կամ Շաւեր (այսպէս էր կոչւում իր ծնողքից) 6—7 տարու, խարտեշ մազերով, աչքերը սև ու խոշոր, դէմքը ճերմակ ու գեղեցիկ, անյայտացել է Իգդիրի որբանոցից։ Հայրը—Կարապետ Աղաբաբեան, եղբայրները—Վաղինակ ու Վարդան, քոյրը—Վանուշ։ Եթէ այս անունները տրուին նրա առաջ, նա պիտի յիշի իսկոյն։ Փնտրողը, հայրն է։ Յայտնողին 100 ռ. պարգև կայ։

ՎԱՆ Գուրգէն Ալիքսանեան 12 տարու, էջմիածնի որբերի հետ փոխադրուած։ Հօրը անունը Յակոբ։ Փնտրողը մայրը—Զարուհի։

Յայտնել. Թիֆլիս, Բեբուտովսկի № 30, «Տեղեկատու Բիւրօ»։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՈՒՆԻՆ

Արամ Մարաբեան, Խլղաթ Ա. Շահբազեան (Կալդաղցի), Սասունցի Գարիկ Մարգիսեան (բնիկ Կէլիկուզանցի), Արմենակ Տօնաթոսեան (Երզնկա), Յարէն Արշակեան (Էրզրում Մուդուրկա)։

Ստանալու համար դիմել նոյն՝ վերի հասցէին, չմոռանալով 10-ը կոպէկի նամակագրական դրկել։

996 1—1

ԿՈՎ ԿԹՈՂՆԵՐ

Մշտական մնացողներ հարկաւոր են քաղաքից ոչ հեռու։ Հարցնել Վելեամինեան փող. № 8, կաթի։

991 պահեստ։ 2—1

Քաղաքից հեռանալու պատճառով բանուկ տեղում վաճառւում է

ԿՈՆԴԻՏԵՐԻ և ԿԱԹՆԵՂԷՆԻ **ԽԱՆՈՒԹ**

(Кондитерская и молочная) 5 քայմ. Վորոնցովսկի փող., 91։

Յովհաննէս Սէքիանը։ 989 2—1

ՎԱՆՈՒՀԻՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Արհեստանոցի մէջ։ Ծախւում են ԳՈՒԼԳԱՆԵՐ. հինգշաբթի օրը՝ ժամը 3—6. Броссе, № 11. 990 3—1

Աղուերի շրջանի Շիլովկա գիւղի համար հարկաւոր է մի փոքրիկ ուսուցիչ, որ կարողանայ բոլոր առարկաներից պարապել։ Վարձատրութիւն 600 ռուբ., բնակարան, վառելիք և լուսաւորութիւն։ Հասցէ Адлеръ, Гр. Блентерянъ.

987 5—1

Եղիսաբեթ հաց ծխական երկսեռ դպրոցի համար հարաւոր են 1 ԱՒԱԳ-ՈՒՍՈՒՑԻՉ ՈՒՀԻ 2 ՈՒՍՈՒՑԻՉ և 2 ՍԱՐԺՈՒՀԻ

Դասերի քիչ լինելուն շաբաթական. աւագ ուսուցչի—9 դաս և հոգաբարձութեան քարտուղարութիւն—550 ռուբ. տարեկան ռոճիկով, ուսուցիչների 26-ական դաս 400 ռուբ. ռոճիկ և վարժուհիների 25-ական դաս 450 ռ. ռոճիկ, սենեակ, վառելիք և ծառայ։ Պայմանների մասին դիմել Կովկասի Հայոց Բարեգործ. Ընկերութեան գրասենեակը—Абасъ-Абадская пл., № 7. Մինչև յուլիսի 10-ը։

985 2—1 Հոգաբարձութիւն

ՄԱՅԿՈՊԻ Հայոց ծխ. ... դպրոցի համար հարկաւոր է գիմնազիաբարձ մի ուսուցչուհի, հայերէն լեզուն տարու։ Աւանդելու է գլխաւորաբար սաց լեզու։ Շաբաթական 28 ... Ռոճիկ 600 ռուբլի. ճանապարհածախս 30 ռուբլի։ Դիմել՝ Майкопъ. Попечительству Армянской школы. 992

Լոյս տեսաւ 2-րդ տպագրութիւնը

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

ՌՈՒՍ-ՀԱՅԵՐԷՆ

ԲԱՌԱՐԱՆ

Ճոխացրած և վերամշակուած (18,000 բառ, 662 ...

Գինն է 1 ռ. 25 կ.։ Վերարիր վ... 1 ռ. 75 կ.։

Նոյն հեղինակի՝

ՀԱՅ-ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ

Գինն է 1 ռ., վերարդ. վճար. 1 ռ. 35 կոպ.։

Դիմել՝ Тифлисъ, Ваке, собств. 486 А. И. Туманову. 30.

Սեւ-ծովեան Նահանգի Ա... շրջանի Կարա... գիւղի ծխ. եկեղ. միդասեան դպրոցի համար հարկաւոր է միջնակարգ կրթութեան ... մի ուսուցիչ և մի ... ուսուցիչ։ Ուսուցիչը անպայման ... պիտի լինի գիմնազիական ծառայութեան։ Ցանկալի է, որ ուսուցիչը ... ձայն խումբ կազմի կիրակի օ... եկեղեցում երգելու, որի համար ... ռանձին վարձատրութիւն կը տա... Դիմումների հետ միաժամանակ պ... է ուղարկել վկայականի պատճէն ... այլ փաստաթղթեր, եթէ կան։ Դիմել՝ Адлеръ, почт. ящ. № 1.

974 3—3 Հոգաբարձութիւն

ՇԱՄԱԽՈՒ ԹԵՄԻ

Մշակն դպրոցների համար հրաւիրում են միջնակարգ կրթութեան ...

ՎԱՐԺՈՒՀԻՆԵՐ և ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ

մինչև 26 դաս, ռոճիկ 50 ռուբլի, յարմարութիւններ՝ տեղին նայելով։ Դիմեալներ տեսչին, Թիֆլիսում անձամբ, ամեն օր 11—2 ժ., գաւառների համար Тифлисъ, Бебутовская. 8, ուղարկելով ուսման և պաշտօնավարութեան վկայականներ։ Խնդրում եմ բացիկներ չուղարկել։ Թեմում պաշտօնավարող վարժարանները և ուսուցիչները հրաւիրւում են մինչև յուլիսի 30-ը վերջնական տեղեկութիւն տալ թեմական տեսչի՝ Մ. ք. ՂԱԶԱՐԵՆ...

1000 2—1 Թեմական տեսուչ՝ Մ. ք. ՂԱԶԱՐԵՆ

ԵԱԼԹԱՅԻ Հայոց եկ.-ծխ. միդասեան դպրոցի համար հարկաւոր ճեմարանական կամ քիմիական

ՄԻ ՑԵՆԶԱՒՈՐ ԱՒԱԳ ՈՒՍՈՒՑԻՉ

որն աւանդելու է կրօն, հայոց լեզու, երգեցողութիւն և նկարչութիւն (շաբաթական 26 դաս)։ Ռոճիկը՝ 780 ռ. և ուրիշ ոչինչ։ Դիրքեկցիային ներկայանալու համար պահանջւում է նաև քաղաքական իշխանութիւնից անձի բարեյուսութեան վկայական։

Դիմել՝ Ялта, почт. ящ. № 149, Председателю Попечительства Армянской училища Х. О. Оганову. 986

ԿԵՐՈՍԻՆՕ-ԿԱԼԻՈՆԻ ԼԱՄՊԱՆԵՐ

ԵՒ

Ֆոնարներ ամեն տեսակի

Ներքին և արտաքին լուսաւորութեան համար

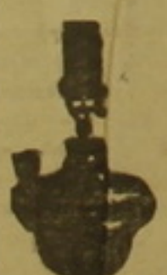

Կերոսինօ-կալիոնի սէկտներ եւ մաքր բոլոր գոյութիւն ունեցող լամպաների, ու ֆոնարների համար մաքրելի գներով առաջարկում է

Ս. Մ. ՇԱՀ-ՊԱՐՈՆԵԱՆՑԸ

963 Баку. Молоканская, 12. Հեռախ. 3 53։

ՍԻՖԻԼԻՍ

(LUES)

իր բոլոր ասիֆիանիներում յաջող կերպով բժշկւում է Ֆրանսիական կատարելագործուած

ԴՐ. ԴԷ-ՎԵԶԱՅԻ ՊՐԵՊԱՐԱՏԻ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ

Սովորական հակասիֆիլիսային միջոցների թոյլ ներգործութիւնը այն հետանքն է ունենում, որ հիւանդները արդէն թոյնում են բժշկելը, իրենց ենթակելով ուշադրութեան չառած տարատեսակ հետանքների։ Սիֆիլիսային բացիները, ամրապնդելով հիւանդի մարմնի մէջ, նրա բոլոր գործարանները թունաւորում են վանդաւոր թոյներով և առաջացնում են ողնուղեղի չորացում, պրոգրեսիւ կաթուած և ամբողջ օրգանիզմի կատարեալ քայքայում։ Սիֆիլիսի արմատական և ուշադիր բուժումը միայն ազատում է հիւանդին սպառնալի նշաններից։

Դր. Դէ-Վեզայի պրեպարատը ճանաչուած է մասնագէտ բժիշկների կողմից, ընտանեկան կեանքում որպէս մի անփոխարինելի միջոց սիֆիլիսից թշկելու համար։

Դր. Դէ-Վեզայի պրեպարատը ոչնչացնում է սիֆիլիսային միկրոբները և բոլոր վարակուած գործարանները մաքրում է նրանց առաջացրած թոյներից։

Դր. Դէ-Վեզայի պրեպարատը ոչնչացնում է ցանը, թարախակալած տեղերը, խոցերը, որոնք առաջանում են սիֆիլիսի պատճառով, կարում է պիացաւերը, մէջքի և ոտների ցաւերը, հեռացնում է անքնութիւնը և յիշողութեան, տեսողութեան ու լսողութեան թուլութիւնը։

Սիֆիլիսը երբորդ աստիճանում բժշկելիս Դր. Դէ-Վեզայի պրեպարատը ցոյց է տալիս անգնահատելի ծառայութիւններ և ողնուղեղի չորացման ու պրոգրեսիւ կաթուածի առաջն է առնում։

Կեղծուածների առաջն առնելու համար Դր. Դէ-Վեզայի պրեպարատը վաճառւում է բացառապէս Թիֆլիսում «Գործնական Բժշկականութեան Լաբորատորիայ» Թիֆլիսի քաղաքամասում, ա/ա. Զ. Ա. Կանկանեան եւ Ա. Ս. Ասլանգաբովի «Սոլոտաս» դեղաւաճառանոց, Սոլոլակիի փող., տուն Թիֆլիսի Փոխադարձ Վարկի Ընկերութեան, հեռախօս 17—62 (Тифлисъ, торговый домъ „Солотасъ", Сололакская ул.).

Մի տուփի գինն է 6 ռուբլի։

954 Ժողովրդական հանրամատչելի գրքոյկը ուղարկւում է ձրի։ 0—16

Дозв. воен. цен.

Типографія „МАМУДЪ", Домъ-Меликовская ул. № 22

digitised by A.R.A.R.@